1926. Anul XV. Noemvrie. Nr. 11.

CULTURA CREȘTINĂ

REVISTĂ LUNARĂ.

SUMAR:

Dr. VICTOR MACAVEIU . . . Spre un Kulturkampf?
P. I GÂRLEANU . . . . . Calvarul Franciscan
IOAN CRIȘAN . . . . . Individualitatea Preacuratei
DUMITRU NEDA . . . . . Mai încap laolaltă credința și știința?
Dr. I. COLTOR . . . . . Istoria unui Suflet.
ARITON M. POPA . . . . . Adorarea sf. Euharistii.
Dr. NICOLAE BRÎNZEU . . . Minoritățile religioase în Transilvania.

INSEMNĂRI: Criza Socialismului. — Situația cooperativelor în Ardeal și Banat.

MISCELLANEA: Un poet al filosofiei religioase. — Organizațiunile profesionale trebue să stea departe de politică. — Țara aurului și a comorilor.

ÎN LOC DE CRONICĂ: Drepturile studiului religiei în licee și noua reformă a învățământului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BLAJ.
Tipografia Seminarului teologic.

Cultura Creștină

revistă lunară.

ABONAMENTUL:
Pe un an . . . . 160 lei.
Pe șease luni . . . 80 lei.
Pentru America . . 3 dolari

Redacția și Administrația
B L A J.

Director și redactor responsabil: Dr. Ioan Coltor.
Colaboratori: Ioan Agârbiceanu, Dr. Ioan Bălan, Dr. Victor Bîrlea, Dr. George Bob, Ioan Boroș, Dr. Nicolae Brînzeu, Dr. Alexandru Ciplea, Ioan Crișan, Dr. Elie Dăianu, Dr. Ioan Ferenț, Ovidiu Hulea, Dr. Anton Gabor, Dr. Ioan Georgescu, Alexandru Lupeanu, Dr. Nicolae Lupu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Tit Malaiu, Dr. Dumitru Manu, Dr. Ioan Marianescu, Dr. Gheorghe Miculaș, Dumitru Neda, Episcop Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. Zenovie Pâclișanu, Dr. Grigorie Pop, Dr. Augustin Popa, Septimiu Popa, Dr. Iacob Radu, Ștefan Roșianu, Dr. Ioan Sâmpăleanu, Dr. Coriolan Suciu, Dr. Augustin Tatar, Dr. Aloisiu Tăutu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1926. Anul XV. Noemvrie Nr. 11.

CULTURA CREȘTINĂ

revistă lunară

Redacția și Administrația: BLAJ.

Abonamentul: Pe an . . . 160 lei. Pe șase luni. 80 lei.

Director: Dr. IOAN COLTOR.

Spre un Kulturkampf?

Anumite manifestări, sub raportul religios-confesional, din viața publică a României sunt — cel puțin — suspecte, potrivite să deștepte legitime îngrijorări.

Ne ocupăm de ele, în cadrul acestor pagini din revista noastră, încrestându-le numai, și semnalându-le ca obiect de atentă meditație pentru cetitorii noștri.

Ne gândim, în primul rând, *la proiectul D-lui Ministru al Instrucției Publice*, de a reduce, în cadrul învățământului secundar, orele de religiune și de catheză, socotind de prisos, să dovedim, că acest proiect dă o lovitură caracterului creștin al țării și sentimentelor marei majorități din populația ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Guvernul anterior „statificase" școlile primare și pe urma acestei statificări am ajuns să vedem situații, pe cari un om de bine le comunica unei gazete liberale dela Brașov („*Carpații*" din 13 Aprilie 1923), plângându-se de halul creșterii religioase din școlile statului, care într'o comună ortodoxă numește dascăli uniți, într'una mixtă (Sași și Români!) o unguroaică, și iarăși într'un sat ortodox român numește învățător un — Sas! — Vă închipuiți educația religioasă ce vor primi-o elevii acelor școli!

Proiectul actualului Ministru al Instrucției prezintă o nouă primejdie, de astădată primejdia este pentru *generația de intelectuali*, ce se va ridica mâine ori poimâne, având să conducă, poate mulți din ei, destinele țării și să fie îndrumătorii neamului nostru spre idealurile lui.

Am văzut critici la adresa acestei concepții a D-lui Ministru, publicate de oameni, despre cari nu se poate afirma că ar fi „clericali", și am văzut grup de țărani — *delegați de*

satul întreg — cerând dela deputatul lor, ca să combată cu toată puterea acest proiect, care reduce și mai mult învățământul religios în școlile Statului. Și am remarcat, cu bucurie, că *și biserica ortodoxă* a pregătit un memoriu, lucrat de unul dintre episcopii membri ai Sfântului Sinod, destinat să ajungă în mânile Dlui Ministru al Instrucției, înainte de ce proiectul ar deveni lege obligatoare.

In acelaș timp, la Ministerul Cultelor *o inspirație dintr'un ceas rău* (ori o — *diabolică machinațiune*?) a răscolit iarăși întreagă problema cultelor. Cetitorii cunosc, de sigur, Deciziunea ministerială a D-lui Vasile Goldiș, care pune în vedere refuzul întregirii retribuțiilor preoțești, din partea Statului, pretutindenea unde se va constata un număr de credincioși mai mic de 200 familii, la sate, și 400, la orașe. Excepții poate face Ministrul, „în cazuri bine motivate!"

Ne întrebăm, dacă d. Goldiș, ca „ardelean", nu știe, că tocmai în Ardeal, în cele mai multe județe, *abia vor fi* 10—30% din numărul tuturor comunelor cari să aibă populație mai mare de 200 familii, mai adese și acelea împărțite pe 2—3—4 confesiuni?

Aplicând cu strictețe — fără de „escepții binemotivate", deciziunea d-lui Goldiș, vom avea d. p. în județul Făgărașului preoți cu întregire de retribuții — ortodoxi și uniți — cel mult în 30 de comune, fiindcă *abia în 30 de comune* se găsesc câte 200 familii aparținând uneia și aceleiași confesiuni.

Ce va fi *cu celelalte* 55 comune din acel județ? Nici un preot — nici ortodox, nici unit, nici reformat ori luteran — nu va mai primi întregirea de la Stat, fiindcă nici unul nu are cifra de 200 familii credincioase.

Dar decizia ministerială prevede: ...„escepții în *cazuri binemotivate*". Cunoaștem și până acum, atâtea escepții „binemotivate". Și vom avea, sperăm, curând *un dosar întreg*.

Atunci, se va grăi mai pe larg despre ele.

Dr. VICTOR MACAVEIU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Calvarul Franciscan.

Alvernia! Cine n'a auzit de acest munte? Cine nu s'a suit pe dânsul, măcar cu dorul, spre a se îmbăta de misticismul dătător de viață ce l-a lăsat pe dânsul Sf. Francisc de Assisi prin primirea rănilor Răstignitului în trupul său?

In anul acesta centenar, mai ales, Alvernia a trezit un adevărat entuziasm în inimile credincioșilor și comitetul internațional pentru serbările franciscane, spre a îndestula pietatea pelerinilor, orânduise pe luna Septemvrie un program religios, extraordinar de bogat ce se desfășură zi cu zi cu solemnitatea ce numai pe acest munte se poate vedea.

Noi cei de departe, voind a lua parte sufletește la aceste serbări trăite de alții vom încerca a împărtăși cetitorilor acestei reviste, minunea de care se leagă faima acestui *calvar franciscan*.

Alvernia este un munte păduratec din Toscana (Italia) și fusese dăruit Sf. Francisc de contele Orlando în anul 1213[1]).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Găsindu-l după dorințele sale, omul lui Dumnezeu a trimis frați acolo și au zidit o bisericuță. Acesta a fost pe urmă locul de reculegere unde se retrăgea cu mare râvnă adesea pentru a-și împrospăta puterile în evanghelizarea norodului.

Să urmărim pe Sf. Francisc în singurătatea acestui munte numai în retragerea din 1224. In luna lui August Patriarhul Săracilor se sui pe munte pentru a se pregăti cu post, după cum obicinuia în toți anii, la sărbătoarea Marelui Arhanghel Mihail, învingătorul îngerilor răsvrătiți în ceruri[2]).

Presimția oare Părintele Sfânt că pe acel munte îl aștepta *Omul durerilor*[3]), ca să-i scrie cu foc în trupul slăbit legea iubirii? S'a gândit vreodată că depe acest munte

---

[1]) Actul de danie s'a făcut în scris de fiul contelui Orlando la 9 Iulie 1274 și se păstrează în arhiva primăriei orășelului Borgo S. Sepolcro.

[2]) Fr. Leon. Opusc. S. P. Francisci 199.

[3]) Isaia 55. 5.

se va coborî ca un meteor înfocat spre a topi ghiaţa inimelor cu serafica-i văpaie? Umilinţa îi stăvilea desigur astfel de sentimente. Retragerea sa pe Alvernia avea o singură ţintă: cunoaşterea voinţei lui Dumnezeu [1]) deaceea toată îndeletnicirea sa era postul şi rugăciunea, prin care făptura se ridică mai uşoară la Făcătorul său.

Sf. Evanghelie cercetată de dânsul se deschise de trei ori tot la Patima Domnului, obiectul favorit contemplaţiunilor sale, de unde s'a convins de cele ce dispunea Domnul despre dânsul şi bucuros a întonat un cântec de bucurie [2]). Suferinţa prin urmare îi era partea restului vieţii şi iarăş i-se aprinse în suflet dorul muceniciei. Da, bucură-te şi cântă, slugă credincioasă a crucii, tu vei fi mucenic ca nimenea altul, calăul tău va fi Dragostea însăş!

Timpul trecea şi victima era tot mai pregătită.

Meditarea Patimii lui Isus era focarul de toate zilele, în care îşi oţelia voinţa şi îşi încălzia inima. Ziua Inălţării sfintei cruci cu slăvirea suferinţilor Domnului a desăvârşit opera aceasta de ascensiune sufletească în Francisc şi el a putut să zică cu tot dreptul: *„Eu port în trupul meu rănile Domnului Isus“* [3]).

Să contemplăm cu evlavie scena sublimă. Francisc stă îngenunchiat înaintea chiliuţei sale. Cu faţa spre răsărit, cu braţele întinse, se roagă. Cu dânsul par'că se roagă şi crângul din juru-i, ce, tămâiat de zefirul, uşor deabia îşi mişcă frunzele ude de rouă. E încă noapte. Departe, o dungă de jaratec se arată. Aurora îşi întinde purpura regească pe orizontul încă cernit.

Dar în sufletul solitarului e lumină mare. Soarele dragostei îl dogoreşte, îl transfigurează, şi lacrimile îi curg şiroaie fierbinţi pe obrajii supţi. Precum se desprind melodiile dintr'o harpă, tot aşa de pe buzele acestui om se rup dulci şi fermecătoare cuvintele de rugăciune: »*Doamne Isuse Hristoase mai înainte de a muri îţi cer două haruri.*

Intâiul, să simt, cât e cu putinţă, în trup şi în suflet acum în vieaţă, acea durere ce ai îndurat-o tu, Dulce Doamne, în ceasul amarei tale patimi. Al doilea să simt,

---

[1]) Celano I. p. 76.
[2]) Celano I. p. 79. Sf. Bonav. 387.
[3]) Gal. 6. 17.

cât e cu putință, în inima mea, acea iubire fără margini, de care tu Fiul lui Dumnezeu ai fost cuprins și ai suferit de bunăvoie atâtea chinuri pentru noi păcătoșii"[1]. Suspine adânci îi umflă pieptul; din depărtare se aude sfios, nemângâiat un geamăt de turturică întristată. — Rugăciunea a fost primită.

Iată că din înălțimea cerului un serafim de o frumusețe dumnezeească cu șase aripi strălucitoare ca de foc se lasă spre dânsul. Două aripi se ridicau deasupra capului, cu două sbura, iar celelalte două îi acopereau trupul. Francisc recunoaște în el pe Hristos cel răstignit. Il privește plin de mirare și inima i-se rupe de durere și de bucurie. E fericit că Isus cată la dânsul cu atâta dulceață, dar sufletul i-se înduioșează că-l vede pe cruce. Trist și vesel se ridică în picioare[2]) se frământă să priceapă ceva din misterul înfrățirii durerii cu Serafimul nemuritor. Și atâta doar înțelege că și el trebue să poarte în trup rănile chinurilor crucii, iar în inimă ardoarea serafimului[3]). Aude cuvinte misterioase și ca pierdut într'o viață nouă ce n'o mai gustase, rămâne iarăș singur și parcă nu se mai recunoaște.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Minune! Mânile și picioarele îi sunt străpunse de niște cuie negre formate din nervi, cu capul rotund în palmă, iar pe partea ceealaltă cu vârful întors ca de loviturile unui ciocan. Coasta și-o simte deschisă ca de o suliță, sângele curge proaspăt din toate[4]). De azi înainte numele ce i-se cuvine *Sărăcuțului* este: *Serafimul,* iar Ordinele, ce le-a înființat se vor chema *serafice.*

Iată-l pe Francisc așadar stigmatizat; cel dintâiu stigmatizat: *Principele stigmatizaților.* Privilegiul rănilor îl vor mai avea deacum și alții, dar nici unul nu va purta cuiele în răni. Vor avea stigmatele la anumite timpuri și pentru scurtă durată, Francisc însă le va purta cu dureri nespuse doi ani de zile necontenit până la moarte.

---

[1]) Floricelele Sf. Francisc consid. 3.
[2]) Celano I. p. 76. Sf. Bonav. p. 388.
[3]) Sf. Bonav. d. 388.
[4]) Celano I, n. 94—98 Tres. Soc. c. XVII. Cel. II. 135. Sf. Bonav. c. XIII. p. 388 etc. In basilica Sf. Francisc din Assisi, Părinții franciscani Conventuali mai păstrează și astăzi sandalele de pâslă făcute de sfânta Clara pentru ca Sf. Francisc să nu simtă atâta durere la picioare, când umbla; deasemenea țin într'un relicviar frumos bucata de piele ce o ținea Sf. pe rana din coastă precum și haina albă adusă de nobila romana Iacoba de Septizonium. Toate au urme de sânge de ale sfântului.

Rănile minunate n'au putut să rămână ascunse, cu toate că Francisc în umilinţa lui căuta să le tăinuiască. Cei dintâi cari le-au văzut au fost tovarăşii de pe Alvernia şi pe urmă ceilalţi fraţi cu cari stăteà împreună [1]). In procesul de canonizare ni se dă numele multor persoane cari mărturisesc, că au văzut şi în vieaţă şi după moartea sfântului aceste semne minunate [2]). Adevărul istoric al stigmatelor e dovedit apoi de martori al căror nume nu poate fi pus la îndoială. Fratele Ilie, vicarul Sf. Francisc le descrie în scrisoarea circulară ce o dă pentru a vesti Ordinului întreg moartea lui [3]). Fratele Toma de Celano, cel dintâiu istoric al sfântului, în toate trei operele scrise despre dânsul vorbeşte pe larg despre această minune [4]). Fr. Leon, duhovnicul său, în trei locuri, scrie despre rănile sfinte [5]). Sf. Bonaventura în sfârşit, care a strâns în Legenda sa ceeace ziseseră aceştia mai înainte [6]). Aceste dovezi şi altele au silit chiar pe Renan să scrie: „Această minune nu numai că e cea mai mare minune a Bisericii în evul mediu, dar are şi aceasta de însemnat că e dovedită de martori absolut contemporani" [7]).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu e mirare deci, dacă însuş Papa Gregoriu IX s'a făcut apostolul acestui adevăr şi în două bulle apără minunea împotriva limbilor clevetitoare şi dojeneşte chiar pe episcopul din Olmütz şi pe călugărul domenican Everard cari n'o credeau; iar în alta afirmă sus şi tare adevărul Stigmatelor [8]). Alţi Papi apoi, ca luminători ai creştinătăţii, au crezut bine nu numai a vorbi în scrisorile lor ca de o favoare arătată Sfântului, ci, ridică minţile credincioşilor la meditarea Patimii lui Hristos ca de un miracol ce văzând reînoite în trupul Sărăcuţului opera iubirii [9]).

Papa Benedict XI a hotărît ca Intipărirea Stigmatelor să se introducă între sărbătorile de peste an cu rit dublă, iar

---

[1]) Celano II. p. 21 et seq.

[2]) Procesul de Canonizare Mic. Francisc. Vol. XV. p. 131.

[3]) Scrisoarea Fr. Ilie către Provinciali Vadding. Ann. Min. 1926 - n. 44.

[4]) Celano Vita I, II şi Tractatus de Miraculis.

[5]) Vita Trium Sociorum. Binecuvântarea Sf. Francisc. Cronica Fr. Salimbene.

[6]) Sf. Bonav. loc. citat.

[7]) Nouvelles études d'histoire religieuse. Paris 1864, 345.

[8]) Sbaraglia Bulele 211, 213, 214.

[9]) Sbaraglia Vol. II. 86.

Sixt al V-lea a stabilit să se prăznuiască în ziua de 17 Septemvrie. Baroniu a înscris-o în ediția Martirologiului roman îngrijită de dânsul[1]). In cea mai nouă ediție a Martirologiului, această sărbătoare se anunță la 17 Septemvrie, întâiu astfel: *„Pe muntele Alverniei în Etruria, pomenirea întipăririi sacrelor stigmate cu care Sf Francisc întemeietorul Ordinului Minorilor a fost însemnat printr'un har minunat al lui Dumnezeu la mâni, la picioare și în coastă“.*

Astfel Sărăcuțul, care a fost văzut de Papa Inocențiu III sprijinind Biserica Lateranului ce se dărâma, este unul dintre puținii sfinți privilegiați după Apostoli cari au două sărbători în calendarul Bisericii latine și amândouă își au însemnătatea lor netăgăduită, care lasă în sufletele credincioșilor o dulce nostalgie de altă vieață mai bună. La 4 Octomvrie gândul lor se îndreaptă spre *Colina Paradisului* din Assisi unde artele, ficele binelui și ale frumosului ca un omagiu de recunoștință au clădit *Taborul* Sărăcuțului, munte de slavă și de apoteoză ce atrage la sine în fiecare an mii și mii de vizitatori din toate părțile pământului. La 17 Septemvrie în cântece de pocăință pornesc în cete nenumărate și de aproape și de departe spre Muntele Alverniei, *Calvarul* Sf. Francisc, pentru ca slobozi de toată deșărtăciunea cea lumească să se aprindă de focul serafic și să învețe a iubi crucea și a-și răstigni carnea cu patimele rele și poftele neorânduite. Aci minunea răstignirii Patriarhului se reînoiește sufletește în mii de suflete cari apoi se despart cu lacrimi în ochi de muntele mistic ce nu se șterge niciodată de amintirea lor și binecuvântând mila Cerului la plecare mai întipăresc odată buzele tremurătoare pe stânca aspră și murmură cuvintele ce le-a spus Francisc când, ca un alt Moise, se cobora de pe muntele acesta cu legea iubirii întipărită în carnea sa. Cuvinte de rămas bun:

„Adio munte al lui Dumnezeu! Adio munte sfânt.
„Munte mare, munte roditor!
„Munte în care i-a plăcut Domnului să locuiască.
„Adio. Adio munte Alvernia!
„Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul, Dumnezeu Sf. Spirit
să te binecuvinteze.
„Rămâi cu bine“.[2])

P. I. GÂRLEANU, Fr.

---

[1]) S. Francesco, Vol. IV. 1924, p. 225.
[2]) P. A. Fosco: Poesie di S. Francesco, p. 26.

Individualitatea Preacuratei.

Preacurata e întruchiparea întâiului gând al lui Dumnezeu după Isus Hristos, „Primogenita“ după măreția menirii sale e alcătuirea în stil mare a puterii, a frumuseții, a tot ce trebue să aibă o Mamă a lui Dumnezeu. Sf. scriptură numai atâta zice: „Din carea s'a născut Isus“, adecă această femeie atât e de măiestoasă, de nepătrunsă, neîntrecută, de grațioasă, încât s'a învrednicit să fie mama lui Dumnezeu, carea primind pe Cuvântul cu suflet plin de dor și de sărbătoare, l-a închis în sinul său, și-a împărțit cu El sângele, l-a nutrit cu laptele său, l-a desmierdat cu finețа, cu gingășia și cu iubirea sa, mulțumindu-L întru toate. L-a așteptat cu atâta drag și nou-sositului Dumnezeu i-a deschis ușa și l-a netezit cu mânile sale pline de miresme. A primi pe Dumnezeu și a-L purta sub inimă 9 luni, a-L alinta pe brațe și a-L mulcomi cu laptele dulce al sinului său: aceea înseamnă a satisface pe deplin pretensiunilor unui Dumnezeu în ce privește măreția și adâncimea sufletească. Un astfel de suflet ni-se prezintă ca unul care întrece cu superioritatea măreției și demnității sale orice existență, forță vitală, știință, artă, orice lume spirituală. Dar uriașa ei viață spirituală îngrămădităca un munte peste munte țîșnește din tainițele interiorului său adânc și-și manifestă energia în elanuri și-n sentimente trăite conștient.

Măreția aceasta o remarcă a) apropierea de Dumnezeu. Orice suflet e mare și frumos în măsura, în care stă mai aproape de Dumnezeu, simțind și gustând această apropiere. Nimeni nu-i așa aproape de Dumnezeu, ca Preacurata, odată prin legătura de sânge și apoi în urma gândirilor, sentimentelor și a aprofundării lui Dumnezeu, ce izvoresc tocmai din aceea legătură trupească. E mai aproape decât Moisi, decât Ilie, și decât profeții vizionari, și decât sfinții cari au comunicat cu Dumnezeu așa-i de aproape de Acela, ca de însuș Fiul său; aceia au ajuns în contact cu El prin fulgere și tunete, prin fum și ceață, prin simboluri; pe când Preacurata din contră a primit cunoștința manifestațiunilor Lui din îngăimările dulci ale Fiului său, din privirea lui îmbătătoare, din fața lui surizătoare.

b) Măreția i-o remarcă mai departe contactul ei nemaipomenit cu lumea supranaturală. Amica lui Dumnezeu, ba

mai mult: Mama lui Dumnezeu. Ea e recipientul cel mai sensibil, în care se imprimă voința lui Dumnezeu, sufletul ei spre aceea e făcut; ea primește mai abundant orice influință a Lui. Aici se varsă inimi una într'alta. Ea e întâia mlădiță a viței Aceluia, — întâia mlădiță înflorită a tainicei rădăcini a întrupării; de aceea iubirea lui Dumnezeu și viața Lui în ea își manifestă mai fermecător puterea, παντα ψυχης πληρη; e plină de spirit în întregime; deaceea nu ne îndoim o clipă că ea deum papitur . . . îl poate purta pe Dumnezeu.

c) O remarcă mai departe menirea ei fără seamăn. Precum i-a servit Domnului sânge și lapte și precum Isus din ea și-a luat frumusețea, grația și prin ea a devenit „speciosus inter filios hominum"; așa-i împrumută Preacurata și creștinismului farmec, vrajă, parfum. Ea e candela peșterii din Betleem, steaua cea mai frumoasă a nopții sfinte, rugăciunea ei e cea mai dulce „Glorie"; Nazaretul n'ar fi lăcașul lui Isus, dacă acel cămin n'ar fi al mamei sale, înger într'adevăr; Golgota n'ar avea un aspect atât de sguduitor, dacă Isus n'ar planta lângă cruce lăcrămioara, pe carea mai întâiu o clătină cu picurii sângelui său, acest trandafir, care se prinde de lemnul crucii, se agită spre înălțimea lui și înflorește în simțemintele ei chinuitoare. — Preacurata mijlocește întâia minune — ea bate întâiul drum al suferinții, ea singură închide în inima sa credința într'un Isus executat și'n opera lui mântuitoare; ea sărută mai întâiu ranele lui Isus cu dorul fericirii de veci și cu resemnare; ea singură ține paza învierii. Ea singură a așteptat pe Cuvântul înainte de aceea cu treizeci și trei de ani în noaptea Buneiveistiri; ea singură l-a primit la Crăciunul Betleemului; ea singură l-a așteptat în zori la înviere; ea numai ea. Una est dilecta, amica, speciosa mea.

Acestui suflet sublim fără pareche, noi îi dăm o cinste adâncă și plină de însuflețire. Inainte stă îngerul Domnului, care salutând pe Preacurata zice: „Marie, bucură-te!" după el urmează sf. Elisabeta, care continuă salutarea: „Binecuvântată ești tu între muieri", și apoi biserica creștină catolică, luând aceasta cinste ca o sfântă datorință și poruncă dela însaș Preacurata, care cântă în elan: „Că iată de acum mă vor ferici toate neamurile". — Să zicem dar „Născătoare de Dumnezeu", pătrunși de atari sentimente.

IOAN CRIȘAN.

BCU Cluj / Centrala Universitară Library Cluj

Mai încap laolaltă credința și știința?

— Notițe fugare asupra vieții prof. univ. Contardo Ferrini, † 1902, cu reflexii ce se impun de sine. —

Creștinul desăvârșit.*)

Așa grăit-a Hristos Domnul: „Eu am venit ca (lumea) viață să aibă și mai mult să aibă“ [1]) și noi știm că toate cuvintele Domnului sunt milă și adevăr. Mărturia alor două milenii vădește maiestos dumnezeeasca bunătate, purtare de grijă și putere a Păstorului celui bun, care dela pășirea sa pe pământul Palestinei și până în vremile noastre de cumplite învolburări sociale și morale, artistice și științifice, în tot locul și în tot ceasul, unde-i cunoscut e închinat și preamărit pentru mare milosârdia sa ce tinde ajutor iute și tare în toate nevoile și întristările de cari se învălurează și turbură sufletele slugilor sale. Cetele cuvioșilor, mulțimea mucenicilor, pe El îl proslăvește; din gura pruncilor și a celor ce sug ca și din tăcuta admirare-adorare a capetelor adânc cugetatoare, a săvârșit și săvârșește în veac neîncetată laudă. Oropsiții sorții la El caută și află alinare, inimile dalbe în preajma lui se simt ferite, fericite; tot ce-i integer vitae scelerisque purus, de pe orice scară a vieții, orice treaptă a societății, instinctiv se dorește spre învățătura Lui [2]), după îndestulitoare inițiare, o îmbrățișează cu înfocare, stărue pe lângă Autorul ei, — îl iubește și-i slujește. Viața din Biserica lui Hristos, dela urzirea ei și până în clipa actuală, e supraîncărcată de grăitoare pilde în această privință. N'avem decât să reîmprospătăm amintiri din zile de tot apropiate ca s'avem

*) Cf. „Cultura Creștină“ n-rii 4—9.

[1]) Ioan 10, 10.

[2]) „Anima humana naturaliter christiana“ observă Tertulian († după 210) iar Matthew Tindal (1657—1733) ține să probeze într'un volum întreg teza: „Creștinismul tot așa de vechiu ca și creațiunea“.

dovada vie, pipăibilă a pulsării neîntrerupte în acest organism divin, a sucului aceluia vital, de obârşie cerească, numit sfinţenie, şuviţă tăinuită, uneori, altă dată şuvoiu spumegător, şi 'ntr'un caz şi 'ntr'altul însă izvorând din fântânile harului şi hrănindu-şi undirea din bogata îndurare a admirabilului întemeietor al Bisericii.

Flacăra acestei vieţi suprapământene vom întimpina-o lucind în altă şi altă strălucire, dar totdeauna cu vâlvătaie, când în neobosite, neînfricate suflete de preoţi, monahi ori misionari, când în curate, neprihănite inimi de fecioare înţelepte, ascunse între venerabile ziduri de mănăstire ori puse strajă milostivă la căpătâiul suferinţei, trimise ca îngeri binefăcători prin sălaşurile mizeriei, sau alese de ocrotitoare, de îndrumătoare cuminţi şi cinstite a plăpândelor cf. ms. ne va isbi de unde mai puţin am aştepta-o: din salele de învăţământ ale vre-unui gimnaziu ca cel din Turin, în persoana adorabilului tânăr Domenico Savio († 1857), adormit în Domnul în braţele lui Don Bosco, în vrăstă de abia 15 anişori, ceeace n'a împiedecat, totuşi, pe card. Agliardi să mărturisească cumcă în faţa vieţii acestui îngeraş se pot simţi umiliţi şi cei bătrâni; dintre paturile de durere ale vre-unui spital, ca de ex. a spitalului incurabililor din Neapol, în figura lui Fr. Maione († 1874) ce-şi târa pe cârje, dela pat la pat, sluţenia, — simpatică prin sfinţenie, — a trupului său schilod tot, îndemnându-şi tovarăşii de suferinţă să se roage, să se încreadă 'n Dumnezeu şi să primească sf. Taine, cum o să facă, tot acolo, nu mult dup'aceea un alt greu încercat de soarte: A. Avellino († 1900). La tribunalul de pe Martinica, mai apoi la consiliul judiciar din Tours ne va pune 'n uimire cucernicia atât de bogatului, manieratului mirean, judecător celebru, Leo Papin-Dupont († 1866); comoditatea noastră epicureiană vom vedea-o înfruntată şi ruşinată dela înălţimea unui tron regal în asheza Mariei Christina († 1836) fiica lui Victor Emmanuel I în vreme ce la Roma domni mari şi înalţi prelaţi cer sfat în multe îndoeli dela smerita, dar de Dumnezeu tocmai pentru aceea înţe-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

[1]) Ioan 3, 8.

[2]) Viaţa acestei fecioare minunate scrisă de pasionistul P. Germano di S. Stanislao, a ieşit în româneşte într'o traducere, făcută de păr. Dr. Ioan Marianescu, (Lugoj, 1925), asupra căreia vom reveni în alt număr. (N. R.)

lepțita Ana Maria Taigi (1837), soția servitorului Dominic Taigi dela palatul Chigi, femeie respectată pentru sfințenia neîndoielnică a vieții sale chiar și de papi ca Piu VII, Leo XI, Gregoriu XVI. Cu adevărat: Spiritul unde-i este voia suflă[1]) și noi ne proșternem în fața acestui Spirit de viață făcător, a cărui capod'opere sunt suflete ca cel al stigmatizatei Gemma Galgani († 1903) al extaticei Veronica Barone († 1878), al neînfrântului mucenic din depărtata Corea: Petru Niu-Tai (1839) — un băiat de 13 ani, — a portarului Ioan B. Jossa († 1828), ori al profesorului universitar Contardo Ferrini, obiectul de admirare al lumii creștine de azi.[1])

1. Revista protestantă, de nuanță liberal-teologică „Christliche Welt" aducea în numărul său de Crăciun a. 1908, un articol desolant † Fr. Paulsen: Was dünkt euch um Christo, wessen Sohn ist er? (Ce se pare vouă de Hristos, al cui fiu este?) Cuvinte adresate de Mântuitorul fariseilor[2]) și spre consternarea multora, celebrul leader raționalist al protestantismului modern încheie cu constatarea: „Nu se poate admite nici o minune în istorie, nici o naștere mai pre sus de fire, nici o înviere, nici o revelație, peste tot: nici un fel de invadare a Veșnicului în cursul vremelnicului". [3])

Nu-i mirare: samănă vânt și vei culege furtună! Rodul răsvrătirii dela Wittenberga a fost și este în chip fatal anarchia. Răstorni o valoare, vei răsturna și alta; pofta vine mâncând.

Părțile Cesareei lui Filip auziseră și ele odinioară, ca 'ntr'un vis fermecat, întrebarea solemnă, pusă discret de Fiul omului ucenicilor săi: *Voi* cine ziceți că sunt *eu*? și ascultaseră aiurite și răspunsul sărbătoresc, grav și răspicat al fiului lui Iona: Tu ești Hristos, fiul lui Dumnezeu celui viu; — răspuns aflat ca adevărat și lăudat ca fiind descoperit de Tatăl cel din ceriuri.[4]) De-atunci începând oștile stau față 'n față; una a celor ce se închină cu credință tainei, alta,

---

[1]) Cf. Constantin Kempf, S. I: Die Heiligkeit der Kirche im 19 Jahrhundert. Einsiedeln[6], 1914, pag. 230—277 (mireni sfinți) și 328 Orientează bine în cauză și P. Phil. Seeböck: Die Herrlichkeit der Katholischen Kirche in ihren Heiligen und Seligen des 19. Jahrhunderts. Innsbruck, 1900. (Aduce date, pe bază de acte și documente, privitor la peste 500 persoane).

[2]) Mat. 22, 42.

[3]) La Dr. Donat o. c. pag. 310.

[4]) Mat. 16, 15 - 19.

a hulitorilor ei. Și așa va fi deapururi. Prin rost profetic s'a spus doară că Pruncul fecioarei Maria e semnul căruia i-se va zice împotrivă [1]), iar profețiile nu se pot da de minciună. Dela cărturarii și fariseii vremii lui Isus și până la francmasonii noștri, dela Celsus și Iulian Apostatul și până la Voltaire și Trotzki et Cie, ura Nazarineanului a fost neodihnită în a născoci noui și noui motive de denigrare, mijloace de suprimare, arme de exterminare a personalității și operei Aceluia. Kalthoff, — lăsăm pe cei vechi la o parte, — încearcă să convingă lumea că Hristos nici n'a existat aiurea decât în închipuirea aprinsă a câtorva entuziaști incorogibili. Drews și Smith bat câmpii lui Soare-Răsare și se felicită a fi găsit pe Domnul și Dumnezeul necredinciosului de Toma al Scripturii sub înfățișarea lui Tamuz, Serapis, Marduk, Adonis, Osiris și a altor zeități minorum gentium [2]).

Prof. P. Jensen din Strassburg dă signalul de bucurie: Evrika! Evrika! Ex Babylonia lux! Hristos=Gilgamesch! [3]) Notovitsch alarmează și el globul cu Issa al Indiei, dar e prins cu ocaua mică. [4]) Neîndestulați cu aceste asalturi neisbutite, alții îl atacă din alte puncte. Loosten (Dr. G. Lomer) își permite necuviința păcătoasă de a trata pe Hristos de bolnav cu duhul; Rassmusen îl înșiră între epileptici, dar lasă la discreția medicilor să-l pună între paranoici Baumann, mai rezervat, îi arribue o supraexcitare nervoasă, Holtzmann face din El un biet exaltat, bun să se bată cu morile de vânt. [5])

Dar cine va fi în stare să treacă în revistă tot ce s'a scris și s'a comis împotriva Galileanului? Totodată însă cine va fi în stare și să cuprindă măcar numai cu gândul tot ce s'a spus, s'a scris și s'a făptuit din dragoste curată față de acelaș Isus, pe care, cum zice Poetul: „Mulți cu pietre îl alungă și râd de El ca de un smintit, (iar El) zâmbește tuturora — Atotputernic — și smerit“ (Vlahuță)!? Unul născut

---

[1]) Luca, 2, 34.

[2]) Cf. Aemilianus Dorsch, S. I: Institutiones theologiae fundamentalis. Oeniponte, 1916, vol. I. pag. 568 - 570.

[3]) Cf. Christianus Pesch, S. I.: Praelectiones dogmaticae [4]. Fribourgi Brisgoviae, 1909. Nr. 132.

[4]) Cf. Dr. Zubriczky Aladár: Párhuzamok a kereszténység és más vallások között. Budapest, 1910. pag. 18.

[5]) Cf. Dorsch o. c. pag. 582.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fiu al Tatălui, vrând-nevrând duşmanii, e centrul istoriei şi culmea personalităţii umane; El singur dintre toţi câţi s'au născut din femeie, e homo quasi universalis, carele poate servi drept cel mai perfect exemplar de vieaţă oricărui om imaginabil, exemplar ce poate fi urmat, niciodată ajuns, necum întrecut. Oscar Wilde vede într'însul nu numai pe cel mai mare individualist, dar şi pe primul individualist în istorie [1]); pentru cavalerii evului mediu El fu idealul cavalerismului, pentru monahi şi sihastri: tipul ashetismului, pentru filozofi: cunoscătorul adevărului, pentru societăţile de binefacere: cel mai mare filantrop; deslegarea istoriei, omul poporului pentru democraţi. [2])

„El este unicul om perfect fără rival. [3]) Pentrucă numai în El aflăm dreptatea fără asprime; bunătatea fără slăbiciune; blândeţa fără frică; umilinţa fără dejosire; modestia fără făţărie; mâhnirea fără mânie; blând şi afabil cu cei slabi; teribil pentru josnici şi tăţarnici". [4])

Să fericim pe sfinţi; tineri şi bătrâni, femei şi bărbaţi, apostoli, mărturisitori, mucenici, cuvioşi şi cuvioase, de viţă mare şi sărmani, învăţaţi şi neînvăţaţi, din vremi apuse şi deacum, cari urmând lui Hristos, lumina cea neînserată, partea cea mai bună şi-au ales. Să fericim şi pe evlaviosul creştin şi vestitul purtător al condeiului Contardo Ferrini, care se alătură cu toată văpaia inimii sale celor ce se închină Crucii

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

[1]) Cf. O. Wilde: De profundis... trad. de M. Beza. (Bibl. p. t. Nr. 938) pag. 49.

[2]) Pseudo-democraţii vienezi au înregistrat o nostimadă neuitată la dosarul „apostoliei" lor cu calcul din combinaţiile căruia, fireşte, nu se uitase nici aportul lui Hristos când era vorba să facă propagandă într'o lume de „goimi" creştini. După peroraţiile „şefilor" se ridică în sala arhiplină şi primarul de pe atunci al Vienei, Dr. Lueger, marele prieten al românilor, parentat după vrednicie de dl N. Iorga (Cf. Oameni cari au fost. Vălenii-de Munte, 1911. Vol. I. pag. 413–414) şi căpătând îngăduinţă să vorbească, se îndreaptă spre matadorii socialişti: »Numai un cuvânt Domnilor! Spuseraţi adineaori că Hristos e cel mai mare şi cel mai convins socialist. Foarte bine. Declar din parte-mi: Pe dată ce voiu vedea un singur arhistrateg socialist punându-şi capul, din curată dragoste pentru adevărul doctrinei sale şi a nevoiaşilor societăţii cedez şi eu, trec şi eu imediat în tabăra D-Voastră. Nu e nevoe să se mai spună, că „cinstita adunătură" s'a risipit plouată rău.

[3]) Nietzsche era de altă „convingere" — în balamuc.

[4]) Cf. Dr. Vasile Suciu: Teologia dogmatică fundamentală. Blaj, 1907. Vol. I. pag. 215.

Domnului şi sfântă învierea lui o laudă şi o preamăresc, păstrând doar' pentru potrivnici în fundul acelei inimi simţitoare nestânsă nefăţărită milă.[1])

Pentru el, ca şi pentru orice suflet creştin serios, Hristos nu-i numai un nume măreţ, un „mort ilustru", ci, fiind Dumnezeu mai presus de toate, ca pentru Apostolul Neamurilor, e o realitate vie[2]): o inimă caldă şi iubitoare, un ochiu treaz, veşnic veghetor asupra noastră, un prieten, un frate, un părinte nedeslipit de noi în casă, la catedră, la biserică, pe stradă, pe câmp, prin munţi de-am fi culcaţi ori sculaţi, la studiu ori la serviciu divin, de vom mânca, vom bea ori altceva de vom lucra. Ne-au rămas pagini splendide privitor la părerea sa asupra intimităţii sfinte dintre sufletul credincios şi Hristos Domnul, o lature de covârşitoare însemnătate în viaţa spirituală. „Da, iubite prietine (Ferrini scrie lui Mapelli), Acela, căruia noi i-am deschis sufletele noastre, e ales între mii; El este cel mai frumos între fii oamenilor, e ca o fruct miraculos de dulce între nenumărate pădureţe; El este Bunătatea, Gingăşia, Iubirea, Bucuria, Blândeţa, Curăţenia întrupată; El e cauza a tot binele; El cinstea, El viaţa; El ne iubeşte cu nepărmurită iubire şi numără cu veselie fiecare bătaie a inimii noastre. Şi când ne agrăieşte ca pe-o mireasă adorată: „Sora mea, mireasa mea, fiul meu fără prihană", — vai! n'auzi tu atunci cum ne cheamă, cum ne strigă: Glasul tău a pătruns la urechea mea şi mi-e atât de dragă vorba ta? Da, să nu ne îndărătnicim, ci să sburăm în braţele Lui: El ne sărută cu sărutul gurii sale. Să-i mulţumim, să-L proslăvim şi să I-ne aducem jertfă întru miros cu bună mireasmă."

Nu-i mişcătoare o mărturisire ca aceasta, — zăbranic sclipitor de dor curat, sub care bănuim că se sbate, în dulce înfiorare, o inimă ce tremură în toate fibrele-i delicate la adierea unei lumini şi călduri dintr'alte sfere?

Credinţa neclătită în prezenţa reală a Mântuitorului sub sf. specii de câte-ori nu-l silia, peste zi, să s'abată prin biserici la câte-o scurtă dar edificatoare vizită a preasfântului Sacrament. Victor Mapelli povesteşte emoţionat, cum invitat de Ferrini, au intrat odată amândoi într'o biserică şi cum

---

[1]) Ferrini compătimea mult pe Renan şi se ruga pentru el cum se ruga şi pentru alţi necredincioşi.

[2]) Evrei 7, 25.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

acolo, fața prietenului îngenunchiat spre închinare și-a căpătat îndată o expresie cu totul alta ca pân'aci; ceeace, de-altfel, cu atari prilejuri, lui i-se întâmpla des. Salutat de sora sa ce tocmai avea să călătorească din oraș — Contardo era cufundat în adorație în biserica alipită colegiului Leo XIII din Milano, — el nu răspunde. Acasă întreabă de ea că unde-i? In biserică nici n'o văzuse măcar.

Trebuia văzut apoi trecând pe lângă vre-o biserică pentru ca din salutul său plin de o reverință ce ne poartă cu gândul la Leo Papin-Dupont[1]) să-și facă cineva idee de tăria unei convingeri religioase ce se manifesta atât de vădit până și 'ntr'un gest așa de neînsemnat la aparență. In ochii credinței însă are importanță tot ce stă în legătură cu urzitorul și plinitorul ei dumnezeesc: acesta-i tâlcul conduitei sfinților în multe mărunțișuri de-ale manierelor.

Asupra persoanei lui Hristos schițase un studiu istoric-filozofic. Dar nu l-a terminat. Multele ocupații în alte direcții și moartea l au împiedecat să-și realizeze acest plan, spre enorma pagubă a literaturii creștine. A îmbiat el cu isprăvirea acestei lucrări pe unul dintre prietenii săi, dar acela nu s'a încumetat să clădească pe temeliile puse de Ferrini. Prea se simțea slab pentru a duce la deplinire opera începută de-un uriaș... Nici locurile sfinte, atinse de picioarele Mântuitorului, n'a avut fericirea să le vadă, deși cu dor a dorit acest lucru. O nemiloasă boală de inimă i-a zădărnicit frumosul plan făcut, cu Olivi, pe la 1900. Ierusalimul de sus avea să primească, întru bucuria Domnului, această slugă bună și credincioasă mai înainte de ce s'ar fi plecat în pulberea celui de jos să sărute țărna și lespezile stropite de sângele Mielului.[2])

DUMITRU NEDA.

---

[1]) Cf. C. Kempf, S. I. o. c. pag. 243.

[2]) Continuarea în numărul viitor. (N. R.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Istoria unui Suflet *).

Imi trecură astfel șase zile, contemplând minunile mai de seamă ale Romei; într'a șaptea, văzui pe cea mai mare dintre toate pe LEO XIII. Doriam și'n același timp îmi erà teamă, să-mi descoper înaintea lui vocațiunea; însă dupăce nu primisem niciun răspuns dela Monseniorul, permisiunea Sfântului Părinte îmi devenià singura scândură de mântuire; spre a obține permisiunea aceasta, trebuià să o cer, să *îndrăznesc să vorbesc Papei* înaintea mai multor cardinali, arhiepiscopi și episcopi! Cugetul acesta numai, și mă făceà să mă cutremur.

Am intrat în Vatican în capela Suveranului Pontifice la 10 Noemvrie, Dumineca dimineața. La orele opt am asistat la Liturghia celebrată de el. In decursul sfântului Sacrificiu, prin evlavia sa de foc, vrednică de vicarul lui Isus Hristos, ne dovedì pe deplin, că el erà într'adevăr sfântul nostru Părinte.

Evanghelia din ziua aceasta conținea cuvintele acestea răpitoare: *„Nu te teme, turmă mică, căci a plăcut Tatălui meu să-ți dea ție împărăția.“* [1]) Inima mea se abandonă atunci într'o încredere nemărginită. Nu; nu mă temeam, ci speram că împărăția Carmelului o să-mi aparțină încurând. Nu mă cugetam atunci la aceste alte cuvinte ale lui Isus: *„Eu vă gătesc împărăția mea, cum mi-a gătit-o mie Tatăl.“* [2]) Adecă: Eu vă rezerv cruci și încercări, ca în felul acesta să vă faceți vrednici de-a câștigà împărăția mea. *„A fost de lipsă ca Hristos să sufere, înainte de a intrà întru slava sa.“* [3]) *„Dacă veți vrea să stați de-a dreapta și de-a stânga lui, să beți paharul, pe care l-a beut el însuși.“* [4])

După Liturghia de mulțumită, ce urmă după aceea a Sanctității Sale, începùaudiența.

Leo XIII. ședeà într'un fotoliu înalt și erà îmbrăcat cu un simplu talar alb și cu o pelerină episcopească de aceeași coloare. Lângă el stăteau prelați și alți demnitari bisericești. Conform ceremonialului, fiecar peregrin, la rândul său, îngenunchià, sărutà întâi piciorul, apoi mâna augustului Pontifice și îi primià

*) Din Autobiografia Sfintei Teresa de Pruncul Isus, acum sub tipar.
[1]) Luca, XII, 22.
[2]) Id. XIII, 29.
[3]) Ibid., XXIV, 26.
[4]) Mat., XX. 22.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

binecuvântarea; apoi doi, din garda nobilă, atingându-l cu mâna, îi indicau prin aceasta să se ridice, ca să treacă într'o altă sală și să facă loc următorului.

Nimeni nu spuneà niciun cuvânt, însă eu eram hotărîtă să vorbesc, când dintr'odată abatele Révérony, care stăteà la dreapta Sanctității Sale, ne făcù atenți, cu o voce destul de înaltă, că *interziceà absolut să se vorbească Sfântului Părinte.* Mă întoarsei atunci spre Celina, întrebând-o cu privirea; în piept inima îmi băteà să se sfarme... „*Vorbește*“ îmi zise ea.

O clipă după aceea eram la picioarele Papei. Dupăce îi sărutasem pantoflul, îmi prezentă mână. Atunci, înălțându-mi spre el ochii plini cu lacrimi, îl rugai în terminii aceștia:

„Prea Sfinte Părinte, am să vă cer o grație mare!“

Imediat, plecându-și capul până la mine, fața aproape îi atingeà fața mea; s'ar fi zis că ochii săi negri și adânci voiau să-mi străbată până în fundul sufletului.

„Prea Sfinte Părinte, repetai eu, în onoarea Jubileului Vostru, *dați-mi voe să intru în Carmel cu cincisprezece ani!*“

Dl vicar general de Bayeux, uimit și nemulțumit, reluă îndată:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Prea Sfinte Părinte, este o copilă, care dorește viața din Carmel; superiorii examinează chestiunea chiar acum.“

„*Ei bine, copila mea, îmi zice Sanctitatea Sa, fă ce vor decide superiorii.*“

Impreunându-mi atunci mânile, și sprijinindu-le pe genunchii lui, încercai o ultimă sforțare:

„O, Preasfinte Părinte, dacă Voi veți zice *da*, toată lumea are să fie de acord!“

El mă privì fix și pronunță cuvintele următoare, apăsând pe fiecare silabă și într'un ton pătrunzător:

„Haide... haidem... Dumniata vei intrà la carmelitane, dacă bunul Dumnezeu va voì.“

Erà să continuu să vorbesc, însă doi gardiști nobili mă învitară să mă ridic. Văzând că aceasta nu erà de ajuns, mă prinseră de braț iar Dl Révérony îi ajută să mă ridice, pentrucă eu rămăsesem încă așà cu mânile împreunate, sprijinindu-mă pe genunchii Papei. In momentul în care mă ridicau astfel, bunul Sfânt Părinte își așeză ușor mâna pe buzele mele, și apoi, înălțând-o, ca să mă binecuvinteze, mă urmă lung timp cu privirea. Tata se îndureră mult, văzându-mă ieșind dela audiență toată în lacrimi. Dupăce el trecuse înainte, nu știà nimic despre demersul meu. Cu el Dl Vicar general fusese foarte

amabil, prezentându-l lui Leo XIII, ca pe tatăl alor două Carmelitane. Supremul Pontifice în semn de bunăvoință particulară îi așezase mâna pe venerabilul cap, cașicum l-ar fi marcat cu un sigil misterios în numele lui Hristos însuși.

Acum că el e în cer, acest tată *a patru Carmelitane*, nu e mai mult mâna reprezentantului lui Isus ce i-se așează pe frunte, profețindu-i martirajul, este mâna Mirelui Fecioarelor, a Impăratului cerului; iar mâna aceasta divină nu se va retrage niciodată depe fruntea pe care a glorificat-o.

Incercarea erà mare pentru mine; însă, dupăce din parte-mi făcusem absolut totul ce atârnà de mine, ca să răspund chemării lui Dumnezeu, trebuie să mărturisesc, că deși plângeam, totuș simțiam în adâncul inimii o pace adâncă. Insă pacea aceasta rezidà în adâncime, iar amărăciunea îmi umpieà sufletul până în vârf ... iar Isus tăceà ... păreà absent, nimic nu-mi revelà prezența lui.

Nici în ziua aceasta, *soarele nu cutezà să strălucească* și frumosul cer albastru al Italiei, încărcat cu nori întunecați nu încetà să plângă împreună cu mine. Așà totul se sfârșise! Călătoria nu mai aveà niciun farmec înaintea ochilor mei, nefiindu-i ajuns scopul. Totuși cuvintele din urmă ale Sfântului Părinte ar fi trebuit să mă mângăie, ca o adevărată profeție. De fapt, cu toate piedecile, *s'a împlinit ceeace a voit bunul Dumnezeu*: el n'a îngăduit făpturilor să facă ce voiau ele, ci numai voința sa.

De câtva timp mă oferisem Pruncului Isus să-i fiu ca o *mică jucărie*. Ii spusesem să nu se servească de mine ca de o jucărie de preț, pe cari copiii se mulțumesc să o privească, fără să îndrăznească s'o atingă, ci ca de o minge mică, fără nici o valoare, pe care puteà să o arunce la pământ, să o lovească și cu piciorul, să o împingă, să o lase într'un colț, ori doar' să o strângă la inimă, dupăcum îi va plăceà lui. Cu un cuvânt, voiam *să desfătez pe micul Isus, abandonându-mă capriciilor sale de copil.*

El îmi ascultă rugăciunea! In Roma Isus își *străpunse* mica jucărie ... *fără îndoială voià să știe, ce se aflà într'însa* .. și apoi, mulțumit de ce descoperise, lăsă mingea să-i cadă și adurmi. Ce făcù el în decursul somnului său dulce și ce se făcù de mingea părăsită? — Isus visà, că încă se joacă, că o luà, că o lăsà din nou, rând pe rând; c'o aruncà departe să se rostogolească și în sfârșit, că o strângeà la inimă, fără să-i dea voie vreodată să i-se depărteze de tot din mâna sa mică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dumniata înțelegi, Maică, întristarea micei mingi, văzându-se jos pe pământ! Cu toate acestea, ea nu încetă să spereze, în contra tuturor speranțelor.

Câteva zile după douăzeci Februarie, mergând tata să facă o vizită Veneratului Frate Simion, — directorul și fondatorul Colegiului Sfântului Iosif — întâlni în stabilimentul acela pe abatele Révérony și îi reproșă cu amabilitate, că de ce nu mă ajutase în greaua mea întreprindere; apoi îmi spuse istoria întreagă iubitului Frate Simion. Bunul bătrân ascultă istorisirea aceasta cu mult interes, luă chiar note și zise emoționat: „Nu se văd lucruri de acestea în Italia!"

In ziua de după memorabila audiență, trebui să plecăm la Neapol și la Pompei. Vezuvul făceà să s'audă, în onoarea noastră, număroase bubuitori de tun, lăsând să-i scape din crater o columnă deasă de fum. Urmele sale asupra Pompeiului sunt îngrozitoare! Ele arată puterea lui Dumnezeu, *care se uită la pământ și-l face de se cutremură, care atinge munții și-i face de fumegă.*[1]) Și fi dorit să mă plimb singură în mijlocul ruinelor, meditând asupra fragilității lucrurilor omenești; dar nu puteam nici visà la singurătatea aceasta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In Neapol făcurăm o splendidă plimbare la Mânăstirea San Martino, situată pe o colină înaltă ce domnează valea întreagă. Insă de rentoarcere, caii noștri strinseră zăbala în dinți, și nu atribui decât protecției îngerilor păzitori, că am ajuns sănătoși și în pace la splendidul nostru hotel. Cuvântul *splendid* nu spune prea mult; în tot decursul călătoriei am tras la hoteluri princiare. Niciodată n'am fost încunjurată de atâta lux. Este într'adevăr cazul să spun, că nu bogăția aduce fericirea. M'aș fi simțit de o mie de ori mai fericită sub un acoperiș de paie, cu speranța mânăstirii, decât prin holuri aurite, cu scări de marmoră, cu tapete de mătasă și cu amărăciunea în inimă.

O, da, eu am simțit-o bine, că bucuria nu se găsește în obiectele ce ne încunjoară, ea rezidă în adâncimile sufletului. O poți aveà în fundul unei închisori obscure caș i într'un palat regal. Așà și eu sunt mai fericită în Carmel, chiar și în mijlocul încercărilor interioare și externe, decât în lume, unde nu-mi lipsià nimic, mai presus de toate, dulceața căminului părintesc.

Deși sufletul îmi erà plin de întristare, în afară eram aceeaș; credeam anume, că nu se știà de cererea mea adresată

[1]) Ps CIII, 33.

Sfântului Părinte. Curând însă mă putui convinge de contrar. Rămânând într'o zi în vagon singură cu Celina, când peregrinii se coborau la bufet, văzui pe Mgrul Legoux venind la ușă. Dupăce se uită bine la mine, îmi zise surâzind: „Ei bine, cum se află mica noastră Carmelitană?“ Atunci mă convinsei, că întreg peregrinajul îmi cunoșteà secretul; de altmintreni băgai de seamă și depe anumite priviri simpatice, însă, din fericire, nimeni nu vorbià despre lucrul acesta.

In Assisi avui o mică aventură. Dupăce vizitai locurile parfumate de virtuțile sfântului Francisc și ale sfintei Clara, îmi pierdui în mânăstire agrafa dela centură. Timpul cât am căutat-o și până am așezat-o la fundă mă făcù să pierd ora plecării. Când mă prezentai la poartă, toate trăsurile dispărură, cu excepția uneia singure, aceea a Dlui Vicar gegeral de Bayeux! Nu știam, să alerg după trăsurile, pe cari nu le mai vedeam, expunându-mă să pierd trenul, ori să cer un loc în caleasa abatelui Révérony? Mă hotărîi pentru partida aceasta, cea mai cuminte.

Incercând să apar foarte puțin zapăcită, cu toată zăpăceala mea extremă, îi expusei situația critică, în care mă găsiam și-l zăpăcii și pe el, pentrucă trăsura îi erà absolut plină. Insă unul dintre domnii aceia grăbì să se dea jos și făcându-mă să mă urc în locul său, se așeză modest lângă birjar.

Eram departe de a mă simți la îndemână, încunjurată de toate aceste personagii mari, tocmai față în față cu cel mai temut! Insă el fu foarte amabil cu mine, întrerupând din când în când conversația, ca să-mi vorbească despre Carmel, și promițând să facă tot ce va atârnà dela el, ca să-mi realizeze dorința de a intrà în mânăstire la cincisprezece ani.

Intâlnirea aceasta îmi puse balsam pe rană, fără însă să-mi oprească suferința. Imi pierdusem încrederea în făpturi și nu mă mai puteam sprijinì decât numai pe Dumnezeu.

Intristarea totuși nu mă împiedecà să nutresc cel mai viu interes pentru sfintele locuri pe cari le vizitam. In Florența fui fericită să văd pe sfânta Magdalena de Pazzi în mijlocul corului Carmelitanelor. Toți peregrinii voiau să-și atingă rozarele de mormântul sfintei și numai mâna mea erà destul de mică să poată străbate prin grilaj. Astfel mă văzui însărcinată de oficiul acesta nobil ce dură mult timp și mă făcù foarte mândră.

Nu erà pentru întâiadată, că obțineam privilegii. In Roma, în biserica Santa Croce în Gerusalemme, venerarăm mai

multe fragmente din adevărata Cruce, doi spini din cununa Domnului și unul dintre sfintele piroane. Ca să le pot privì mai în voie, făcui de rămasei cea depe urmă și cum călugărul încredințat cu comorile acestea prețioase se grăbià să le așeze pe altar, îl întrebai, dacă îmi erà iertat să le ating. Imi răspunse afirmativ, părând însă, că se îndoiește de reușită. Imi trecui atunci degetul cel mic printr'o deschizătură a relicviarului și putui atinge astfel pironul scump, ce fu udat de sângele lui Isus. Cum se vede, procedam ca o copilă, care crede, că totul îi este îngăduit și consideră de a-le sale comorile tatălui său.

Dupăce trecurăm prin Pisa și Genova, ne înapoiarăm în Franța pe unul din cele mai splendide drumuri. Acum înaintam dealungul mării — într'o zi, din cauza furtunii, valurile păreau că ajung până la noi, — acum treceam prin câmpii acoperite de portocali, de olivi și de palmieri grațioși; seara, numeroasele porturi de mare se aprindeau de lumini strălucitoare, iar deasupra capului bolta cerească scânteià de întâiele stele. Vedeam dispărând tabloul acesta feeric, fără niciun regret; inima mea aspirà spre alte măreții!...

Intre timp tata îmi propuse o altă călătorie, la Ierusalim; însă deși aveam o atragere firească să mă duc să vizitez locurile sfințite de viața Mântuitorului, totuș mă simțiam obosită de peregrinările depe pământ și nu mai doriam, decât frumsețile cerului, pe cari să le pot dărui sufletelor, astfel voiam să devin cât mai curând prisonieră.

Vai, înainte de a vedeà deschizându-mi-se porțile închisorii mele binecuvântate, simțiam, că trebuià să mai lupt și să pătimesc. Cu toate acestea, încrederea nu mi-se împuținà și speram să întru în mânăstire la 25 Decemvrie, ziua de Crăciun.

Indatăce ne înapoiarăm la Lisieux, întâia noastră vizită o făcurăm Carmelului. Ce întrevedere! Dumniata îți aduci aminte, Maică, cum mă lăsai pe deantregul în grija Dtale, dupăce epuisasem din partea mea toate resursele. Dumniata îmi spuseși să scriu Monseniorului și să-i reamintesc promisiunea. Ascultai îndată. Punând scrisoarea la postă, credeam că voiu primì, fără nici o întârziere, îngăduința, să sbor la mânăstire! Insă, vai, zi de zi aveam câte o nouă decepțiune! Ajunsei astfel la frumoasa sărbătoare a Crăciunului și Isus încă tot durmià. Iși lăsase jos pe pământ mingea, și nu-i aruncà nici barem o privire!

Ispita erà din cele mai grele; însă Acela a cărui Inimă veghează totdeauna, mă învață, că El acordă minuni sufletelor,

a căror credință este numai cât un grăunte de muștar, ca să le întărească credința slabă; însă nu face minuni pentru intimii săi, pentru Mama sa, înainte de a le fi încercat credința. N'a lăsat el oare pe Lazar să moară, deși Marta și Maria îi trimiseră veste, că erà bolnav? Iar, când la nunta din Cana, sfânta Feciară, ceruse lui Isus să vină în ajutorul stăpânului casei, nu-i răspunse, că ora sa încă nu sosise! Insă după ispitire, o, ce răsplată! Apa se schimbă în vin, iar Lazar învie... In felul acesta se purtà Preaiubitul meu și cu mica sa Teresa: dupăce o puse atât de mult la încercare, îi împlinià toate dorințele.

Ca dar de 1 Ianuarie 1888 Isus îmi făcù din nou cadou crucea sa. Maica Maria de Gonzaga îmi scrise, că aveà în mână răspunsul Monseniorului din 28 Decemvrie, *serbătoarea sfinților prunci nevivovați*; că răspunsul acesta îmi autorizà întrarea imediată în mânăstire, însă că dânsa erà hotărîtă să nu-mi deschidă porțile decât după Paresemi! Nu-mi putui reține lacrimile la gândul unei atât de lungi amânări. Incercarea aceasta luă un caracter cu totul special pentru mine. Imi vedeam toate legăturile rupte din partea lumii și acum arca sfântă însași refuzà la rândul său, să primească pe sermana porumbiță!

BCU Iași / Central University Library Iași

Cum trecură aceste trei luni, atât de bogate în suferințe pentru suflet, însă și mai bogate în tot felul de daruri? La început îmi trecù prin minte să nu mă mai jenez și să duc o viață mai puțin regulată decât de obiceiu; însă Dumnezeu mă făcù să înțeleg binefacerea acestui timp, care îmi erà fixat și astfel mă decisei să mă dau cu totul unei vieți serioase și mortificate.

Când zic *viață mortificată*, nu înțeleg actele de pocăință ale sfinților. Departe de a mă asemănà cu sufletele acelea frumoase, cari din copilărie practică tot felul de cazne, ale mele constau numai din înfrângerea voinței, oprindu-mi d. p. fără să-l spun un cuvânt de replică, prestând, fără scontare, mici servicii în jurul meu și alte mii de lucruri de felul acesta. Prin practica acestor nimicuri mă pregătiam să devin logodnica lui Isus și n'aș puteà spune, cât mă ajută așteptarea aceasta să cresc sufletește și să mă desvolt în abandonare, în umilință și în celelalte virtuți.

DR. I. COLTOR.

Adorarea sf. Euharistii*).

Metoda adorării cu conziderare la cele patru scopuri ale jertfei.

Oricare artă mai are, înafară de principiile sale fundamentale generale, și metoda sa proprie, adecă anumit fel elementar de instrucție, progresiv, ca să-i conducă pe elevi la necesarele cunoștințe elementare, apoi la deprinderea lor, și în urmă să-i întroducă deplin în deosebitele sale apucături și taine. Și despre marea artă a rugăciunii ne-au rămas dela individualități distinse, dela sfinți diferite metode, a căror utilitate e superfluu s'o mai dovedim. Toate au o trăsătură caracteristică comună, anume, toate tind spre acest dublu scop: să conducă sufletul, ca de o parte prin omaj intim să-L laude pe Dumnezeu, iar de altă parte, ca, meditând asupra adevărurilor veșnice, cunoscându-se pe sine însuși și datorințele sale, să ne sfințească. Insă aceste metoade se deosebesc deolaltă după acel scop propriu al lor, care l-au avut în vedere autorii lor.

Dacă rugăciunea are principalul scop de a forma din servul lui Dumnezeu un muncitor harnic, ori de a pregăti la luptă sfântă pe luptătorul lui Hristos, atunci metoda poftește dela suflet multă muncă, ce trebue săvârșită cu băgare de seamă și cu adâncire intimă; această metodă tinde spre succes practic, de aceea trebue să stârnească în voință propusuri hotărîte și tari, ne face să fim gata spre fapte imediate. Iar dacă sufletul întâi vrea să-L afle pe Dumnezeu și să învețe conversarea confidentă cu El, dacă rugăciunea vrea să producă mai mult un meditator, decât un muncitor, mai mult un adorator, decât un apostol, atunci metoda pretinde muncă spirituală mai puțin obositoare și mai puțin grabnică hotărîre din partea voinței. Atunci sufletul își îndreaptă privirea spre Dumnezeu, spre Isus și spre tainele Lui, însă fără să-și neglijeze propria

*) Cf. Cultura Creștină nr. 19.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

sa sfințire. Cu un cuvânt, pecum modul de rugat precedent, care crește muncitori apostolici, nu exclude unirea cu Dumnezeu și liniștirea în El, așa nici al doilea mod nu neglijează opera sfințirii sufletului. Deosebirea e numai în felul cum se unesc aceste două puncte de vedere, cari sunt elementul constitutiv al fiecărei rugăciuni. După primul mod omul se ocupă mai mult cu sine însuși, iar după al doilea cu meditarea asupra lui Dumnezeu; unul conduce mai mult la examinarea faptelor sale proprii, celalat mai mult la preaînălțarea perfecțiunilor lui Dumnezeu.

Iar fiindcă planul fericitului Eymard referitor la viața sufletească a pus în locul rugăciunii comune adorarea preasf. Euharistii, a trebuit să-și aleagă o metodă, ce se potrivește mai mult cu contemplațiunea, cu rugăciunea de laudă și cu conversarea confidentă cu Dumnezeu. Și întru adevăr, ori e pusă s. Euharistie în mod solemn spre vedere, ori e închisă în chivot, așa, că numai candela aprinsă vestește prezența *Luminii celei adevărate* și a vieții: demnitatea acestui sacrament pretinde pururea, ca sufletul rugător să-și îndrepte privirea mereu spre persoana sublimă a Dumnezeu-omului, care-i, acum așa de aproape de el. Pare că am lipsi de cuvenita onoare, dacă acolo s'ar ocupa omul mai mult cu propria persoană, decât cu El. Fie dar Dumnezeul nostru cel ascuns înainte de toate, obiectul celei mai reverențioase atenții din partea noastră; El, care în lumina credinței stă în fața noastră în mod așa de public și care atât de mult dorește, să-L cunoască oamenii pe El. Deci întâi și întâi să ne nizuim a ne confunda în El cu inimă docilă și iubitoare; gândindu-ne numai dup'aceea, ca să ne cunoaștem și îndreptâm pe noi. E sigur, că niciodată nu ne putem cunoaște mai bine, decât atunci, când deja î-L cunoaștem pe El: „*Noverim Te, noverim me!*" (O de Te-și cunoaște pe Tine, de m'și cunoaște pe mine!)

Ba după intenția fericitului Eymard sufletul are să se unească în rugăciunea sa cu euharisticul Isus Hristos, unicul nostru arhiereu. Iar rugăciunea Celui mai sfânt între Sfinți e numai continuarea jertfei, adecă a morții mistice de pe altar. De aceea e foarte corăspunzător, dacă folosește și adoratorul o astfel de metodă de rugat, a cărei expresie sărbătorească și desăvârșită e s. liturghie. Iar Isus Hristos în jertfa s. liturghii oferește Tatălui patru feluri de omajii și anume: *adorare, mulțumită, împăcare și cerere.* In aceste se cuprinde întreg obliga-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

mentul religios, ori aceste sunt recunoașterea teoretică și practică a tuturor conziderantelor, după cari noi suntem atârnători de Dumnezeu. S. Toma cuprinde atârnarea aceasta în următoarea propoziție scurtă și măduoasă: „Omul e deobligat față de Dumnezeu mai cu seamă pentru maiestatea sa, pentru bunătățile primite, pentru vătămare și pentru binefacerile sperate". (I-a II-ae q. CII. a. III. ad 10).

Fiecare din omagiile aceste cuprinde o întreagă ceată din cele mai ponderoase și prețioase deprinderi de virtuți și toate patru împreună cuprind în esență tot, ce poftesc dela noi maiestatea lui Dumnezeu și propriile noastre datorințe și lipsuri. De aceea propriu zis nu-i decât o singură rugăciune deplin perfectă: *s. liturghie.* Orice altă rugăciune de aci își împrumută valoarea, din unirea mai mare, ori mai mică, cu această rugăciune personală alui Isus Hristos. Așa stă și cu virtuțile creștinești, cari sunt a doua parte constitutivă a religiunii adevărate. Și acestea din jertfa lui Isus își împrumută adevărata lor valoare. Deci pentru creștin nu-i fel mai perfect de a se ruga, decât când luăm parte ori în mod faptic, ori în mod spiritual, la oferirea s. jertfe liturghice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gândirea de mai la vale însă merită toată atenția noastră: Până când dumnezeescul nostru Mântuitor își păstrează în s. Euharistie față cu Tatăl ceresc starea sa sacrificială, și până când atunci — și încă neîncetat — îi și adoră maiestatea infinită, îi mulțămește pentru bunătate, satisface dreptății Lui și se roagă pentru darurile lui Dumnezeu.

Răzimându-se păr. Eymard pe adevărurile acestea, și-a învățat ucenicii la un fel deosebit de rugat, care-l numește: *„metoda celor patru scopuri ale jertfei"*. Această metodă e în adevăr foarte acomodată, pentrucă prin ea închinătorul se unește cu Mântuitorul de față în sacrament, cu măiestrul și arhiereul rugăciunii, ca să se roage întru toate, ca și El, și să se roage cu El și prin El.

Deci în ora de închinare trebue s'aducem înainte de toate acest amintit omagiu sufletesc de patru feluri (închinare, mulțumită, împăcare și cerere), și încă așa, ca în rândul întâi să-le adresăm către Dumnezeu-Tatăl prin Isus Hristos, arhiereul mijlocitor; apoi să ne întoarcem către însuși Hristos, căci și El e Dumnezeu și scopul ultim al tuturor lucrurilor, iar nu numai preot și mijlocitor între Tatăl și oameni. Apoi păr. Eymard arată învățăceilor săi, cum fiecare mister și în

general fiecare obiect al meditației servește material bogat de meditat prin închinare, mulțumită, împăcare și cerere, și ce fel de porniri speciale de virtuți corăspund fiecărui din cele patru omagii mai de căpetenie. Natural, că nimeni nici nu va descoperi cauzele impulzive, nici nu va deștepta virtuțile corăspunzătoare, dacă nu se pricepe a-și încorda puterile și facultățile sale spirituale. De aceea fericitul Eymard vrea conlucrarea atât a intelectului cât și a plăcerii și voinței, pecum de altfel și e de lipsă aceasta la orice altă metodă de se ruga. Să lucreze întreg omul dinlăuntru și, unit cu Arhiereul euharistic, să se plece Domnului prin jertfa rugăciunii.

De vrem să urmăm cu totul sistematic, atunci cele patru fapte sacrificiale trebue să se succedeze (după conciliul tridentin) așa: *închinare, mulțumită, împăcare, cerere.* — Păr. Eymard recomandă, ca *ora* (căci de regulă atâta trebue să țină) de adorație s'o împărțim în patru pătrare. Numai cât împărțirea aceasta nu trebue s'o facem chiar cu exactitate matematică, în deosebi nu atunci, când influința harului e mai simțită la una, ori la alta din rugăciuni. Succedarea celor patru gândiri fundamentale ușurează totdeauna foarte mult rugăciunea, chiar și când închinătorul e un începător neexpert, pentrucă propriu zis așa trebue să săvârșim patru rugăciuni, cari de o parte prin unitatea obiectului sunt strâns legate deolaltă, iar dealtă parte se deosebesc prin cele patru puncte de conziderare. Se poate oare dori ceva mai simplu și mai ușor, decât a conzidera fiecare adevăr din patru puncte de vedere? La fiecare punct de meditație se ivesc aceste întrebări principale: 1. *la închinare:* ce perfecțiuni alui Dumnezeu se arată în ea? 2. *la mulțumită*: ce fel de trăsături ale bunătății lui Dumnezeu cuprinde în sine? 3. *la împăcare*: de ce datorințe îmi aduce aminte, și eu până azi cât de defectuos mi-le-am împlinit? 4. *la cerere*: ce haruri trebue să cer, ca să-mi pot împlini datorințele mai bine? Asta-i așa zisa metodă a celor patru scopuri sacrificiale. Putem ușor observa, că prin aceasta rugăciunea noastră se unește intim cu măreața rugăciune alui Isus Hristos și așa serviciul nostru dumnezeesc privat se unește cu serviciul dumnezeesc public, cu jertfa liturghică. Astfel ajungem în cea mai strânsă relație cu euharisticul preot jertfitor și-i onorăm în mod deosebit starea sacramentală și lucrarea sa. Poate avea rugăciunea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

un fel mai acomodat, decât acesta înaintea chivotului, ori a s Euharistii arătate spre închinare?

Pentru ușurare vom spune aci diferitele îndemnuri la virtute, ca prin singuraticele noastre facultăți sufletești să le putem deștepta în noi după cele patru scopuri ale s. jertte. Nu, că doară la fieștecare adorație ar trebui să trecem peste toate până în capet, ci le combinăm numai, ca să putem culege în conformitate cu obiectul meditației, ori cu dispoziția momentană a sufletului nostru.

Indemnuri la virtute, considerând cele patru scopuri ale jertfei și diferitele noastre facultăți sufletești.

1. Indemnuri la virtuți, cu considerare la primul scop al jertfei.

Adorarea în înțelesul mai strâns al cuvântului, cu obiectul principalului scop al jertfei e recunoașterea Maiestății dumnezeești: *Propter maiestatem.* Aceasta cuprinde toate însușirile a lui Dumnezeu în raport cu făpturile, cum sunt: frumseța, bunătatea, vrednicia de a fi iubit, cu un cuvânt, întreagă ființa sa infinită. Aci apartine și acel drept maiestatic, care Dumnezeu îl are asupra noastră, întrucât El e cauza și scopul final al existenței noastre, creatorul și susținătorul nostru. De aceea sub „adorare" singuraticele facultăți sufletești lucrează astfel:

a) *Intelectul* se pleacă cu *credință* adevărurilor date spre meditare, adecă cuvântului lui Dumnezeu, în lumina credinței dobândește *o privire* supranaturală în numitele adevăruri; *contemplează* perfecțiunile dumnezeești manifestate in acele, d. ex. vrednicia lui Dumnezeu, ca să fie iubit ș.cl.; *uimire, preaînălțare.*

b) *Inima stârnește și nutrește* pornirile de *plăcere, dorire, bunăvoință* și *bucurie.*

c) *Voința* lucrează așa, că se pune cu totul la dispoziția Dumnezeului celui infinit de perfect, ceeace e împreunat totdeauna cu oarecare *nimicire* a noastră in fața infinitei mărimi, maiestăți și măriri dumnezeești. Mai încolo voința se *umilește, se supune și se predă* cu totul lui Dumnezeu; apoi se

cufundă într'o *temere sfântă*, într'o adâncă *tăcere* cucernică; prin cari făptura primeşte expresie cuvincioasă spre nimicirea aceasta în faţa adoratului său Creator.

2. Indemnuri de virtute, cu conziderare la al doilea scop al jertfei.

Obiectul *mulţumitei* îl formează toate binefacerile lui Dumnezeu, cari ni-se ivesc înaintea ochilor cât ţine meditaţia: *Propter data.* Prin urmare are ca obiect formal bunătatea şi iubirea lui Dumnezeu faţă de noi. De aceea:

a) Intelectul lucră astfel: *cumpăneşte* cum se manifestează numitele însuşiri dumnezeeşti în adevărul de meditat. cât de milostiv e Dumnezeu în planurile sale: *socoteşte nenumăratele binefaceri* dobândite în viaţă în direcţia aceasta şi de cari poate ai parte în fieştecare zi; *cântăreşte* valoarea darurilor şi mărimea lor, conziderând după diferitele împrejurări *maiestatea dăruitorului, sărăcia şi nevrednicia* omului; cât de nevrednici suntem noi, şi Dumnezeu totuş cât de *statornic* ne oferă darurile sale, în ciuda abuzului nostru de ele, ori că nu i-am prea fost mulţumitori pentru ele. *Admirare, preamărire.*

b) Inima deşteaptă şi măreşte sentimentele de *recunoscătoare iubire împrumutată, desfătare şi bucurie.* Se dă veseliei, *curentului* de mulţumită şi iubire gingaşă — *gustării fericirii.* Această expresie variată de sentimente iese la iveală după lucrarea mai înainte pomenită a intelectului, pentrucă nici inima nu poate rămânea îndărăt, când intelectul contemplează bunătatea lui Dumnezeu şi bogatele Lui daruri de tot felul.

c) *Voinţa* îşi deşteaptă recunoştinţa mulţămitoare, asigurând pe marinimosul binefăcător, că-i va rămâne credincioasă; mărturiseşte umilită, că se simte datoare, însă nu-i *harnică* de a plăti; îşi propune tare, că va întrebuinţa darurile lui Dumnezeu numai spre mărirea Lui şi în chipul acesta îi va fructifica îmbelşugat darurile largi; *promite*, că după puteri îi va fi mulţumitoare; în sfârşit *ne oferim* toată puterea, adecă tot ce suntem, tot ce avem şi ce vom face, ca să-I slugim *drept semn al mulţumitei noastre şi totdeodată ca o replătire parţială.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3. Indemnuri la virtute, cu considerare la scopul al treilea al jertfei.

Obiectul *împăcării*, adecă al satisfacerii îl constitue toate păcatele și scăderile din întreagă viața noastră, de câte neaducem aminte în legătură cu meditația: *Propter offensam.* — Impăcarea presupune recunoașterea, că întru adevăr am păcătuit împotriva sfinteniei lui Dumnezeu și astfel datorim dreptății Sale satisfacție; însă totodată ne și încredem, că prin rugăciunea noastră îi dobândim mila. Deci obiectul formal al împăcării e dreptatea lui Dumnezeu, căreia trebue să-i dăm satisfacție, sfințenia lui Dumnezeu, a cărei vătămare trebue s'o reparăm și în urmă mila lui Dumnezeu, carea din nou trebue s'o câștigăm.

a) *Intelectul* cumpănește cu luare aminte, ce raport este între greșelile și păcatele noastre și între dreptatea dinaintea noastră; socotește *numărul*, *mărimea și urmările* păcatelor, în ce-l privește pe Dumnezeu și în deosebi pe Isus Hristos, referitor la deaproapele nostru și la speciala noastră chiemare proprie, temporală și veșnică; și-și mărturisește umilit toate rătăcirile de până aci.

b) *Indemnurile inimei* sunt cu deosebire *părerea de rău din inimă, înfrângerea, frica mântuitoare, întristarea sfântă și ura față de păcat pentru noi* inși-ne și pentru *alte* jertfe ale păcatelor noastre, in deosebi pentru Isus Hristos, carele este cea dintâi și generala jertfă a păcatelor noastre, și cu toate aceste așa de nevinovată și blândă.

c) *Voința se întoarce* de către păcat, *se ferește de ocaziunile păcătoase*, *rupe* legăturile păcătoase *și s'apucă de întoarcerea internă;* face propus tare, ține pocăință și se nizuește a satisface pentru păcate, se umilește de bunăvoie, primește bucuros toate încercările, ce i-le trimite Dumnezeu în pedeapsă pentru păcatele sale; se lasă cu umilință în mâna dreptății pedepsitoare alui Dumnezeu; apelează la mila Lui, ca să nu se uite la păcatele noastre, să fie răbdător cu noi și să ne deie noui daruri; se adresează către sfinția Lui, ca să ne vindece și facă buni.

4. Indemnuri la virtute, având în vedere al patrulea scop al jertfei.

Pe cum obiectele mulțumitei sunt bunurile primite, așa tot bunuri sunt și obiectele rugăciunii de cerere, daruri, binefaceri și grații, cari le dorim dela Dumnezeu în viitor și-le implorăm: *Propter beneficia sperata.* Baza e bunătatea, dărnicia, bogăția și providența dumnezeească, ca, socotind negrăita noastră strâmtoare, să se milostivească a ne da tot, de ce avem nevoe. Strâmtoarea aceasta a trebuit să ne fie bătătoare la ochi încă *„la împăcare"* prin contrastul între perfecțiunile lui Dumnezeu și între neputințele și slăbiciunile noastre; și ne bate la ochi și *„mulțumita"*, socotind binele primit.

a) *Intelectul* ne spune cât se poate de limpede înaintea ochilor scăderile noastre; apoi cântărește, de ce haruri mari avem lipsă, ca să putem îndrepta roadele meditației spre mântuirea noastră, — cât de nesecată-i bogăția și providența dumnezeească; e în stare a îngrămădi milioanele de muritori cu bunătăți, fără să scadă El; își aduce aminte de *făgăduințele*, prin cari s'a obligat Dumnezeu, cumcă ne ascultă; regândește întâmplările trecute, din cari vede limpede, cât e de marinimos și acum față de noi, și cari ne sunt garanță, că și în viitor așa va fi.

b) *Indemnurile inimei.* Aci aparțin *nădejdea și încrederea*; *dorința fierbinte*, nutrită prin reamintirea bunurilor primite; *simțul durerii* pentru propria noastră necesitate și a altora, cari sunt în aceeași lipsă; *iubire altruistă, nobilă, apostolică*, care ne îndeamnă, să cerem cu mare zel ceeace promovează mărirea lui Dumnezeu și e de folos pentru aproapele.

c) *Voința* în urmă sfârșește cererea propriu zisă. Ori se roagă cu gândul, ori cu vorba, să ceară repetat, statornic, cu zel și deplin împăcat în voia lui Dumnezeu, dacă întru nepătrunsa-i înțelepciune încă amână ascultarea cererii noastre, ori poate ne și amenință. *Promite*, că va conlucra numai decât și foarte credincios cu harul cerut, cere aceleași haruri și pentru ceialalți oameni, cari tot așa au lipsă de ele. In urmă ne oferim întreagă *ființa și viața noastră* Dumnezeului infinit de bun, dela carele singur așteptăm tot ajutorul, ca să-I fie din partea noastră răsplătire singură potrivită, deși slabă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La sfârşitul adoraţiei să aruncăm o privire peste acele datorinţe şi ocupaţiuni ale noastre, de cari ne apucăm după ora de rugăciune. Să cerem sprijinul de lipsă şi să ne rugăm să ni-se dea binecuvântarea dumnezeescului Mântuitor prin mijlocirea Fecioarei Maria şi a s. Iosif.

Obiectele meditaţiunilor menite spre adoraţie, după cum urmează mai la vale, sunt alese toate după aceste activităţi ale facultăţilor sufleteşti.

Natural, că singuraticele îndemnuri nu-s totdeauna sistematic separate deolaltă şi puse în şir, însă cu atât mai uşor se trezesc în suflet în ora rugăciunii. Căci, deşi socotim necesar a da anumite instrucţii despre rugăciune, totuşi suntem convinşi, că totuş trebue lăsată în grija sufletului. Să-i dăm acestuia bucuria libertăţii de a-şi săvârşi cucernicia după felul său propriu!

ARITON M. POPA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Peste ruinele sufleteşti stăpâneşte crucea Domnului semn al biruinţel, dar mai mult al speranţelor.

Sf. Ioan Gurădeaur.

Minoritățile religioase în Transilvania.

Observări la răspunsul guvernului român.

— Incheierile Comisiunii.*) —

Memoriul prezentat de Comisiune guvernului român cuprinde 135 cazuri de jicnire reclamate, grupate în cinci capitole, cari au fost alese de comisiune din enorma grămadă de reclamații nu cazuri speciale, ci cazuri simptomatice. Atât membrii Marei Comisiuni pentru apărarea drepturilor minorităților religioase, cât și ceilalți cititori ai prezentului raport, la compararea între ele a memoriului și a răspunsului guvernului român, sunt rugați din partea Comisiunei a ține seamă de următoarele constatări.

1. Guvernul român afirmă, că episcopii reformat (presbiterian) și unitar din Ardeal nu știu nimic de cazurile de abia reclamate. Impotriva acestei afirmații și a concluziei trasă din ea Comisiunea cu toată onoarea protestează. Episcopii bisericilor minoritare și anume: episcopul reformat (presbiterian), luteran, romano-catolic și unitar cunosc în măsură deplină genul abuzurilor reprezentate prin cazurile expuse, ceeace mai de multeori au declarat în publicitate. E de observat mai departe, că dintre acești episcopi pe trei i-a văzut comisiunea în Ardeal, cari personal au făcut declarație afirmativă relativ la cunoașterea abuzurilor.

2. Guvernul român neagă totul, afară de două cazuri de abuz (p. 8. partea II., p. 2. alin, k) partea III.) și nu acestea sunt cele mai esențiale. Remediu nu s'a dat, decât la o singură reclamație (p. 2. partea V.), iar textul răspunsului nici aici nu e destul de clar.

3. E de observat, că guvernul român înconjură întrebările puse cu privire la politica sa. Comisiunea ține să arete, ce mult grăitoare e tăcerea și ocolirea din răspunsul guvernului român.

---

*) Cf. C. C. n-rii precedenți.

4. In una sau alta din negaţiunile sale guvernul român face mărturisiri difuze şi mult grăitoare, ca d. ex. în cazul ad. D. cap. 3. partea III., guvernul admite, că oricine, despre a cărui nume un funcţionar local declară, că e de origine română, împotriva dorinţei şi hotărîrii lui, se poate constrâpge că se unească cu biserica românească, tot aşa împotriva dorinţii şi hotărîrii se poate obliga şi la aceea, să-şi înscrie copiii în secţia română a şcolii de stat. Se poate împăca aceasta cu libertatea cetăţenească şi religioasă?

6. Comisiunea observă, că în toate categoriile răspunsurilor guvernului român nicăiri nici o dovadă nu se poate găsi, că s'ar fi făcut anchetă imparţială şi reală.

Chiar şi referitor la şcoli, dincolo de constatarea rezultatului nu există nici o dovadă, că s'ar fi întreprins şi anchetă, constatarea, că toate şcolile confesionale au fost închise pentrucă nu aveau edificii şcolare corăspunzătoare, nu răspunde la întrebarea, că pentruce a sechestrat guvernul minunatul edificiu, şi recvizitele ce formează proprietatea şcolii şi pentruce în acest chip a forţat şcoala confesională, să-şi caute o aşezare, de care numai şi-a putut asigura, provocând prin aceasta situaţia, în care şi-a putut forma drept la închiderea şcolii.

7. Ministrii statului român cu ocaziunea desbaterilor avute cu Comisiunea au recunoscut câteva abuzuri. Aşa d. ex. în cazul dela p. A. cap. 5. partea III, când colegiul unitar a fost pedepsit de către un minister al guvernului pentru că a fost cu supunere către un alt minister, şi tot aşa în cazul de sub p. C. cap. 5. partea III., unde colegiul Kun reformat din Orăştie a suferit mai întâi pierderi amare, apoi a fost închis. Ministrii guvernului au promis sanarea. Răspunsul arată, că n'au făcut nimic.

8. O reclamaţie continuă, adusă de minorităţi înaintea Comisiunei, a fost urmarea faptului, că abuzurile au fost semnalate în mod special guvernului dela Bucureşti, care le-a şi ascultat cu simpatie, a şi promis îndreptare, dar după aceea nu a făcut nimic. Comisiunea arată: iată dară, care e practica, conform memoriului, care s'a scris la dorinţa guvernului şi cu dorinţa fierbinte manifestată din partea membrilor comisiunei de a coopera cu guvernul român în interesul binelui minorităţilor.

9. Comisiunea constată, că răspunsul guvernului român e inconsecvent şi ocolitor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Concluzii și constatări.

Am reprodus, în rezumat, întreg raportul Comisiunii americaee așa cum s'a publicat în Statele Unite, la Beacon Press, Inc. Boston și s'a tradus în ungurește la Lugoj, Husvéth și Hoffer, ed. „Magyar Kisebbség". Am reprodus mai vârtos cazurile de jicnire reclamate în fața Comisiunii și răspunsul guvernului român în fiecare caz. Raportul are o întroducere istorică, în care arată, cum a venit și ce a făcut Comisiunea în România, cum a fost primită de membrii guvernului și ce i-au declarat singuraticii miniștri: toate acestea noi le-am atins numai. Găsim însă de necesar să arătăm vederile, de cari a fost condusă Comisiunea în ce privește situația faptică dela noi.

„Constatările și concluziunile acestui raport — începe Comisiunea în întroducere — mai lămurit se vor înțelege de către cititor. prin revocarea în memorie a câtorva date. Ardealul, aceasta provincie bogată circ a 22.000 mile² englezești, mai înainte partea sud-estică a Ungariei, s'a cedat României prin tratatul dela Trianon, care a garantat apărarea tuturor drepturilor minoritare. Cele patru confesiuni vechi protejate de statul maghiar așa, cum este protejatul guvernului britanic biserica anglicană. Acestea erau biserica luterană (atât săsească cât și maghiară), reformată sau presbiteriană, romano-catolică și unitară. Educația poporului în Ardeal în mare parte era sub conducerea nemijlocită a acestor biserici, în școlile confesionale. România atât bisericilor cât și școlilor le-a garantat drepturile depline.

„Raportul acesta nu se extinde mai departe, decât la cele patru formațiuni minoritare, având fiecare problema sa a parte și fiecare având parte de anumită situație. Dar fiindcă acelea sub dominațiunea maghiară erau biserici de stat, ba și pentru școlile subvenționate de stat și pentru averile de pământ, numai cele patru confesiuni suspomenite ofere problema comună conform scopului acestui raport. Peste aceasta raportul nu s'a putut extinde. Cu toate acestea, nici celealalte grupuri minoritare nu se pot nici ignora nici uita, și asta se refere mai ales la baptiști și la evrei. Ambele necesitează și și trebue să aibă parte de studiul cel mai îngrijit.

„La judecarea celor ce urmează trebue se menționeze, că în epoca precedentă și următoare războiului mai bine de

jumătate din populația Ardealului a devenit română. Tot așa trebue să menționăm, că partea covârșitoare a pământului și a instituțiunilor forma proprietatea maghiarilor, mai departe, că procentul de cultură a fost scăzut la români și înalt la maghiari. Urmarea acestor și altor împrejurări a fost, că cedându-se acest mare teritor României, s'a născut o situație cu probleme și dificultăți extraordinare.

„E necesar a revoca în memorie aceste fapte..."

A fost necesar, să reproducem și noi aceste mărturisiri, ca să se vadă, cu ce idei a venit Onor. Comisiune la noi. Cu ideia, că în Ungaria ori mai bine zis în Ardeal, *cele patru religii ar fi fost religii de stat, privilegiate, cum e religia anglicană în imperiul britanic.* Și cu ideea, de a asigura și pe viitor, în România mare, privilegiul de stat al acestor religii! Cine le va fi inspirat asemenea idei, nu putem ști, abia credem, că minoritarii noștri, cari le-au solicitat protecțiunea! La tot cazul, dacă vine cineva la noi cu asemenea bagaj, acela din capul locului și a dovedit inaptitudinea de a și servi pe protejații săi. Ba dimpotrivă, cu idea de a apăra privilegiile din trecut ale unor religii, se deservește cauza!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fapt e, că în Ungaria și în Ardeal — aici a existat privilejul celor patru religii susmeționate — prin art. XX. din 1848 §. 2. s'a întrodus deplina egalitate și reciprocitate a tuturor confesiunilor recunoscute în patrie! Prin aceasta a înetat protecțiunea unilaterală a statului față de unele dintre religiile țării. Acum dacă cineva — fie măcar Comisiuna anglo-americană — inzistă pentru privilegiile de 1848, acela că în mâna guvernului român argumentul unei sau unor repigii favorizate — argumentul acesta îl ofere, durere, chiar exemplul Angliei, invocat și de comisiune — ceeace nici nu s'a pierdut din vedere la noua Constituție. O comisiune anglo-americană n'avea decât să combată privilegiile, referindu-se la exemplul Statelor Unite și despre Anglia spunând, că acolo din conservativism se menține o situație veche, dar dacă azi s'ar creia, un nou aranjament, desigur altcum s'ar face și în Anglia! România e pe punctul acesta. Româmâniei nu i-se cere, decât *menținerea deplinei egalități* și a drepturilor reciproce dintre confesiuni, avute de către ele în momentul trecerii lor de sub stăpânirea maghiară!

Guvernul român când a primit Onorata Comisie fără a-i examina bagajele, a dat dovadă de multă complezență, dar

în realitate a servit cauza. Era mai bine dacă se căuta din capul locului lămurirea unor chestii juridice, ca raportul comisiunei să fie scutit de erori, cari în definitiv nimic nu ne folosesc. E mai bine a preveni o eroare, decât a o combate.

Tot aşa găsim, că a fost nenorocită ideea Comisiunei de a nu primi să fie însoţită de funţionari ai statului român ori de interpreţi. Prin aceasta s'a expus la inconvenientul de a nu înţelege reclamaţiile, ce i-s'au făcut, de a fi combătută cu uşurinţă nu numai de guvernul român ci şi de afirmativii reclamanţi [1]). Cu totul altcum se făcea, dacă On. Comisiune era însoţită de delegaţii guvernului român, cari verificau fiecare reclamaţie, admiţând numai cele în regulă făcute şi neadmiţând de acelea, cari evident sunt false şi pe cari înşişi autorii le retractează! Aşa Comisiunea a anchetat „independent", aducând tot felul de date, bune rele, de multe ori acelaş lucru în diferite ediţii (Vezi cazul relatat No. 4. şi 14 partea II. şi cazul No. 13 şi 16 partea II. şi No. 10 partea V.) şi s'a expus la aceea, ca guvernul român să o combată prin aceleaşi persoane, la care ea se referă. Căci Comisiunea merge acasă. iar reclamanţii rămân aici. Cine nu va recunoaşte, că sunt, cari în faţa autorităţilor vor retracta tot, ce au spus în faţa străinilor? Şi atunci la ce se reduce valoarea reclamaţiilor şi a rectificărilor?

Atâta, în ce priveşte chestia formală.

Acum în ce priveşte reclamaţiile, precum văzurăm şi mai sus, ele se prezintă grupate destul de curios, neserios, ca să nu le zicem altcum. D. ex. partea II „Reclamaţii privitoare la volnicia şi corupţiunea persoanelor oficiale" cuprinde cazuri cari nu au nimic aşa ceva, ci răspund la titlul părţii I. Iar cu curca dela Orăşeni şi alte eventuale găinării, nu ni-se ofer semne de-o comisiune anglo-americană, deoparte pentrucă sunt greu de dovedit, apoi pentrucă în nici un stat asemenea cazuri nu se rezolvă pe cale internaţională!

In cele următoare vom examina reclamaţiile cari au aparenţa de a fi serioase.

---

[1]) In revista „Magyar Kisebbség" No. 23 1 Dec. 1925, se publică „rectificarea" cazului reclamat la No. 15 partea V. spunând însuş învăţatorul interesat, că reclamaţia nu s'a făcut de către el.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Libertatea cetățenească.

In primele zile ale stăpânirii românești în Ardeal situația era destul de gravă. Trecusem prin revoluție, care și-a lăsat urmele în mentalitatea oamenilor. Situația minoritarilor, cu deosebire a elementului maghiar, era foarte delicată. Zelul, cu care bravii noștri legionari căutau să facă ordine, a avut ca urmare unele cazuri desigur regretabile, cum a fost inzultarea (nereclamată în acest memoriu) preotnlui-profesor Sporni, în gara Teiuș [1]), dar inzulte și deținerii au suferit și românii! E cunoscut cazul unui demnitar al bisericii rom.-unite — naționalist ireproșabil — care a fost purtat intre baionete pe la Sibiiu și pe la Cluj. Ținerea sub pază militară a Episcopului Majláth în toamna anului 1919 și închiderea unor preoți (Dr. Hirschler, S. Trefan și prof. Botar [2]) sunt mai ușor de explicat. ca ducerea în refugiu forțat, adevărată internare a ierarhilor români în 1916, internarea atâtor elemente de valoare sau închiderea, pe 1 an, a păr. Dăianu tot atunci. Insuș răspunsul guvernului român admite, că „cea mai mare parte a reclamațiilor pomenite în memoriu are caracterul unor epizoade proaste, fiind neînsemnate".

Dar când admitem existența unor epizoade fără însemnătate, trebue să o spunem, ca au fost câteva cazuri grave. Cazul preotului Megyaszai nu e unicul caz. Rezistența față de România se poate observa ici-colo și azi, dar la început?... De aceea credem, că România poate privi liniștită în fața lumii, cu atât mai vârtos, că înșiși maghiarii recunosc, că în celelalte state succesoare, s'a procedat mai aspru față de minoritățile religioase.

Că din cauza unor măsuri legale, cum e legea persoanelor juridice, starea de asediu, rechiziționările, este de suferit, se poate, dar pe urma acestora sufăr și românii. Tot așa și pe urma diferitelor măsuri și sisteme noui, înlocuirea celor de până aci, apoi a aparatului administrativ greoiu și nu totdeauna la culme. Acestea nu se pot considera de do-

---

[1]) Vezi Az Erdélyi Katholicizmus multja és jelene de mai mulți, D. S. Martin 1925. p. 332.

[2]) L. c.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

leanțe suferite în calitate de minoritar [1]) și pentru acestea nu se recurge peste hotare, ci se reia lupta aici acasă, între toate elementele cinstite și înțelegătoare, ca să se întroneze alt sistem. Căci orice țară e așa cum și-o fac cetățenii ei!

In special observăm, că doleanțele referitoare la drepturile cetățenești, cuprinse în partea I, II și V, se rezumă la următoarele: oprirea adunărilor (nu însă a acelora, în cari se exercită cultul), bătăi aplicate celor deținuți, corvezi, arborarea drapelului, impunerea repausului dominecal la sărbători ortodoxe. Afară de acestea se menționează coruptibilitatea funcționarilor și unele lucruri, care numai datorit sistemului cu care s'a făcut memoriul au putut ajunge în acela. Toate acestea însă, precum am spus, privesc întreagă populația, nu numai pe minoritari. Poate nu în așa măsură, dar se găsește și în alte locuri tot ce se găsește la noi. Un distins membru al partidului maghiar din Ardeal a făcut odată interesante destăinuiri, în ce privește coruptibilitatea funcționarilor înainte de a fi aici stăpânire românească.

Precum vedem, nici nu rămâne fără răspuns, în aceasta materie, decât no. 11. p. I, unde reclamația însaș recunoaște, că n'are la mână lista doleanțelor specificate, deși i-s'a pus în vedere din partea reprezentanților bisericilor minoritare!

ADB Digitalisierungsprojekt der Universitätsbibliothek Cluj

2. Școlile și învățământul.

Chestiunea aceasta acum, după legea învățământului particular, trecând printr'un aranjament nou, la care și-a avut rolul și intervenția Geneva, nu ne permite de a adăoga nimic la cele cuprinse în memoriu și în răspunsul guvernului. La tot cazul chestia școlară e pentru Biserici una dintre cele mai grave, dar tendința de statificare s'a pornit la noi deja sub stăpânirea maghiară; cu ocazia legii lui Apponyi din 1907. Marele bărbat al catolicilor Zichy Nándor, a spus-o într'un articol: „statul demult și-a pus mâna pe școlile noastre".

Durere, că în chestia școlară nu minoritățile, ci bisericile românești au pierdut totul, căci lor li-s'au statificat învățătorii și acum un ordin *„idiot"* ministerial pretinde, că nici

---

[1]) Constituția prevede absoluta libertate de presă și că nici un fel de măsură, care să restrângă aceasta libertate, nu va putea lua fință. Cu toate acestea avem cenzură, avem cazul unui ziar românesc din Lugoj, care, pur și simplu, e pus în imposibilitate de a mai apare.

să nu se mai poată redeschide, ca școli confesionale, școlile gr.-ort. și unite române! (Chestia aceasta este încă deschisă! N. Red.).

3. Reforma agrară.

Aici de fapt li-s'a făcut minoritarilor, mai bine zis, neortodocșilor, multă nedreptate, pe care o ilustrează suficient cazurile reclamate și — răspunsul guvernului. Au fost expropriați peste măsura prevăzută de lege sau n'au fost împroprietăriți în măsura prevăzută, pe când unor biserici ortodoxe inexistente, li-s'au dat pământuri. S'au luat și edificii, ceeace nu prevede nici o lege. Răspunsul guvernului la nrii 1—24, 29—33, 35—39 și 41, e general, nu lămurește concret. La 40, și 46, nu s'a răspuns nimic.

Ce ar răspunde guvernul român, dacă din partea unei comisii americane i-s'ar reclama faimoasele cazuri cu bisericile noastre din Drăguș, Cib, Poiana Hamba, Gălăuțași; sau dacă ar fi luat la răspundere pentru Fondul Religionar catolic? Pentruce s'a menținut sub administrație separată Fondul religionar ortodox din Bucovina?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pare cu totul verificat, că pe chestia împroprietărirei bisericilor, s'a făcut un joc politie cu minoritarii și chiar nu demult cu ocazia tratativelor cu partidul maghiar în chestia alegerilor comunale; în acceaș zi o mare delegație de preoți minoritari s'a prezintat la Timișoara la dl prefect, cerând aranjarea chestiei cu împroprietărirea bisericilor (Temesvári Hirlap 3. XII. 925).

Deosebit trebue să atragem atențiunea asupra celor expuse sub No. 30. partea IV., *în ce privește denegarea ajutorului de stat la parohiile. cari n'au 300 suflete.* E o măsură care nu se bazează *pe nici o lege* și pe nici un principiu de echitate; nici nu se aplică, numai față de parohiile neortodoxe și aduce României mult rău.

4. Diverse.

In ce privește alte reclamații de ordin diferit, expuse la partea V., guvernul român își are răspunsul său. Numai la No. 9. nu se dă nici un răspuns, semn că Ministerul Iustiției n'are ce răspunde. E interesantă chestia cu teologia unitară dela Cluj, singura pentru întreaga Ungaria veche, la care

acum nu se admit ascultători din Ungaria de azi. „Măsuri provizorii“ zice guvernul român și e posibil; dar era bine să se iee aceste măsuri față de indivizi dovediți, nu față de biserica întreagă. Toate țările se bucură, dacă au elevi din străinătate. Guvernul român interzice deoparte accesul străinilor la Academiile noastre, iar pe catolici, cari ar dori să studieze la o facultate teologică, îi constrânge sau să frecventeze facultățile ortodoxe sau să meargă în străinătate. Acasă nu le face facultate teologică!

*

Incheiem cu dorința de a vedea cât mai curând minoritățile noastre deplin mulțumite în cadrele statului român; iar politica religioasă a acestuia astfel îndrumată, ca mai pe sus de orice răspunsuri și lămuriri mai mult ori mai puțin diplomatice, faptele să astupe gura oricărei porniri de ponegrire a României mari!

Dr. NICOLAE BRÎNZEU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Caracterul nu e un dar al naturii; este rezultanta unor deprinderi tari, câștigate prin muncă și devotament.

INSEMNĂRI.

Criza Socialismului. Cine dintre noi nu-și aminteste de zilele înfrigurate din anul 1918, când în Germania și în Austria se prăbușeau idolii vechei concepții autocrate de stat? Cine dintre noi nu a urmărit cu deosebită pasiune mersul triumfător al revoluției socialiste în aceste țări? Părea atunci că evanghelia marxistă, care isbutise să câștige pentru ea pe muncitorii din țările germanice, se va împlânta victorioasă și în inimile muncitorimei din restul lumii.

Omenirea trecea printr'o criză grea de autoritate.

Populația europeană, în marea ei majoritate, supusă tuturor lipsurilor în decursul a cinci ani de răsboiu, era coaptă pentru o nouă concepție de stat. Marxismul, era religia în care massele muncitorești zăreau mântuirea. Triumful revoluției din Europa a însemnat triumful socialismului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A însemnat însă și compromiterea lui definitivă. Astăzi, opt ani după răsboi, putem spune cu inima împăcată: Socialismul, departe de a se fi arătat religia pe care o așteptau massele proletare, s'a arătat cu desăvârșire incapabil de a pune ordine în haosul politic și mai ales economic de pe glob. El a rămas ceeace nimeni nu a negat: O teorie minunat expusă, ademenitoare prin simplitatea și aparenta adâncime a ideilor pe care le propovăduește. Dar socialismul nu a realizat nimic practic, nimic care să fi demonstrat puterea lui de a schimba orânduirea politico-economică. Dimpotrivă, conducătorii lui s'au ferit de a se angaja prea mult pe calea înfăptuirilor practice, de a căuta să realizeze idealul, socialist marxist, prin luarea asupra lor a răspunderilor. Pretutindeni și mereu, adepții marxismului s'au dat înapoi în fața răspunderilor, pentru a-și păstra intactă aureola teoretică, aureolă care ar fi plătit dacă încercările lor practice nu ar fi fost încununate de succes.

Tactica aceasta, justă în perioada antebelică, a dus la distrugerea credinței în socialism în perioada de după răsboi. Milioane de muncitori fanatici așteptau dela conducătorii lor

izbăvirea — în orice caz îndreptarea actualei situații economice turburi, printr'o politică activă socialistă.

Această politică s'a manifestat însă în mod negativ, s'a rezumat numai la o critică a politicei active a claselor burgheze, ferindu-se de a se înfeoda în mod activ la conducerea statului. Rezultatul a fost o scădere aproape generală a prestigiului socialismului, o desiluzie completă în posibilitatea unei orânduiri socialiste.

Unul dintre cei mai de seamă propovăduitori ai socialismului, profesorul Robert Wilbrandt dela universitatea din Tuebingen se ocupă, în revista »Die Neue Rundschau« de criza socialismului. Și, în cuvinte simple, fără înconjur, acest adept convins al socialismului declară limpede: »Socialismul este corabia care se scufundă.

El n'a avut puterea de a se impune. El a pierdut iar massele de adepți pe care îi câștigase după prăbușire. Mai mult încă, interesul pentru el scade cu fiecare an. Credința care da socialismului putere și avânt, a pierit. Tineretul, care se îndrepta convins, în cete numeroase în spre mișcarea socialistă, nu mai are astăzi nici un interes pentru ea. Ce e mai interesant este că însăși massa muncitorească s'a arătat necoaptă pentru socialism iar conducătorii nu au fost nici ei mai buni. Karl Marx și teoria lui învechită a valorii au devenit astăzi o dogmă despre care se vorbește așa cum se vorbește despre Budha. Din starea de ofensivă, socialismul a fost silit la defensivă. Insăși socialismul cooperativ a desiluzionet pe toată lumea. Muncitorul este indiferent, nu are pasiunea aceea fanatică a reformatorilor, nu are căldura care se cere oricărui adept al unei vieți noui.

Robert Wilbrandt sună clopotul de alarmă. Mișcarea cea mai uriașă dela începutul veacului al 20-lea, mișcarea dela care o omenire întreagă aștepta mântuirea, este pe cale de a se pierde. Pentru binele acestei omenire, Robert Wilbrand e de părere că trebuesc luate măsuri conservatorii care să oprească decadența socialismului. Mai întâi, trebuesc conducători noui, cari să aibă frenezia apostolilor și puterea de sacrificiu a acestora. Apoi trebuește o politică socialistă activă. Socialismul nu mai poate sta deoparte supărat, incapabil de a încheia pacturi politice, criticând veșnic și totuși cedând veșnic. El trebue să aibă curajul de a participa la viața de stat de a-și asuma în

caz eventual răspunderea. Altfel, nu va trece multă vreme și socialismul va fi o doctrină moartă. Inzădar, pe eroare nu se edifică!

L. I.

*

Situaţia cooperativelor în Ardeal şi Banat. Ne-am ocupat de situaţia precară a cooperativelor din Ardeal, Banat și părțile mărginașe, conchizând, că lipsa unei desvoltări pe acest teren economic se datorește, nu atât mentalității poporului român, ci împrejurărilor de ordin istoric și mai ales politic trăind sub un regim unde întreaga noastră atenţiune a trebuit să o concentrăm la menţinerea și afirmarea naţionalităţii românești contestată și amenințată de stăpânire, subordonând astfel cooperaţia chestiunilor de ordin cultural și naţional.

Aceasta sub stăpânirea ungurească.

După Unire, n'am putea zice că n'a fost nici o iniţiativă în acest sens, însă — dupăcum am mai spus și altădată — lipsa de pricepere și adesea reacredinţa conducătorilor cooperativelor, a grăbit mai mult lichidarea unei atât de importante probleme economice, decât promovarea ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Centrala în lipsa de oameni pricepuţi n'a putut controla gestiunea fiecărei cooperative în parte, de aceea destrămarea multora a părut inevitabilă. Indată după răsboi a pornit un entuziast curent pentru desrobirea economică, în unele locuri s'au amestecat însă și promisiuni de ordin electoral cari nu puteau fi satisfăcute, și cari deasemenea au contribuit întrucâtva la scăderea încrederii în binefacerile cooperativei.

Cam aceste erau în esenţă concluziunile noastre relativ la situaţia cooperativelor din Ardeal.

Răsfoind »Buletinul Muncii« an VII, No, 4—5—6, găsim întru toate verificate constatările noastre.

Aci însă mai găsim și câteva date preţioase relativ la desvoltarea cooperativelor de producţie și consum românești în Ardeal, a căror începuturi datează încă de prin anii 1873.

Propaganda pentru răspândirea acestor instituţii s'a început de cercul »Solidaritatea“ al institutelor de Credit Românești, în 1907, și s'a continuat de »Astra« din Sibiu, care mulţumită donaţiei importante de 50.000 coroane a generosului Vasile Stroescu, intreprinde începând cu 1912 mai efectiv propaganda cooperatistă, în special în ce privește însoţirile de credit. Războiul din 1914 a întrerupt activitatea.

In ajunul războiului mondial găsim, că românii aveau 14 cooperative de consum cu 60 mii coroane capital și cu un număr de membri, variind între 80—130 de fiecare (B. M. pag. 170)

Când — după războiul din 1914 — Centrala a putut trimite agenți de control, acțiunea acestora a fost copleșită de noianul încurcăturilor de tot soiul de operații la adăpostul cărora conducătorii de rea credință dețineau sume importante.

Din bilanțurile încheiate (cu mari greutăți) an de an se observa totuși (cu toată lipsa de conducători și de fonduri), că desvoltarea cooperației de consum și de producție prinde teren; astfel că la finele anului 1923 se aflau în Ardeal funcționând 401 cooperative, cu un număr de 56,334 membri, ceiace în mediu revine de unitate la 140 membri.

Capitalul efectiv vărsat de acești membri era de 12,108,060 lei, ceiace revine de cooperativă lei 30,196·66 și de societar 214·90 lei.

Fondurile de rezervă și prevedere atingeau suma de 2,266,506·10 lei; fondul pentru opere sociale lei 807.330·80, iar credite 29,850,016·39 lei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Valoarea mărfurilor distribuite de aceste cooperative s'a ridicat la 219,312,199 75 lei.

După un an, adică la 31 Decemvrie 1924 situația se reprezenta astfel:

Cooperative în funcțiune 423, cu membri înscriși 57,627. Capitalul vărsat era de lei 14,574,811 66, ceiace revine de cooperativă lei 34,455·82 și de societar 252·92 lei.

Fondurile de rezervă și prevedere se ridicaseră la 3,540,145·60 lei, iar fondul pentru opere sociale la lei 1,107,981·74. Credite acordate 29,850,016·39 lei.

Valoarea mărfurilor distribuite de aceste cooperative a fost de lei 206 mil. 989,793·36 (pag. 172).

In afară de cooperativele de consum în Ardeal au început să se răspândească și cooperativele forestiere, al căror rol este de o covârșitoare importanță pentru aceasta regiune, atât din punct de vedere social cât și național.

O altă ramură a cooperației care se agită în Ardeal, îndeosebi în orașe, de către funcționarii și militarii români, sunt cooperativele pentru construirea de locuințe, despre a căror importanță am scris și noi în repetate rânduri.

Pentru propaganda cooperativelor în Ardeal s'au înfiinţat în Ardeal două şcoli de contabilitate şi educaţie cooperatistă. Una în Ludoşul de Mureş şi alta în Lugoj.

Lipsurile de care suferă cooperaţia în Ardeal se pot clasa, în lipsuri de ordin moral şi material.

De primele nu ne vom ocupa, ele fiind inerente timpurilor de grele sbuciumări prin cari trecem.

Cu atât mai importante sunt cele de ordin material, pe cari le reproducem şi noi (din B. M. pag. 173), şi cari uşor ar putea fi înlăturate.

Ele sunt:

1. Mijloace financiare, insuficiente, Centrala Cooperativelor neavând fondurile trebuitoare pentru a aplica dezideratul: produsele direct dela producător la consumator.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2. Aprovizionarea făcându-se mai mult de pe pieţele locale, pune cooperativele în stare de inferioritate faţă de negustori. Mulţi delegaţi evită de a cumpăra mărfuri dela Centrală sau Federală, pentrucă comerţul privat le face unele avantajii personale

3. Cooperativele forestiere nu-şi pot transporta la timp materialul lemnos pe C. F. R. pe când alţi comercianţi obţin înaintea lor.

Soluţionarea multelor neajunsuri nu este imposibilă, ea nu întâmpină nici chiar greutăţi însemnate acolo, unde priceperea colaborează în mod intens cu bună credinţă.

Când însă vom putea vorbi şi noi românii de o asemenea fericită colaborare?

MISCELLANEA.

Un poet al filosofiei religioase. Ocupându-se, în »Revue bleue« de personalitatea poetului Joseph Mèlon, André Thèrive face procesul inspirației filozofice a poetului, pe care o explică — spune el — prin rațiuni istorice.

Socrate, după cum se spunea odinioară, are meritul că coboară filozofia din cer pe pământ. Tot așa se poate spune despre romantism cu privire la poezie, pe care uneori a umanizat-o în mod excesiv. In Franța, în special, poezia a fost totdeauna intelectualistă. Sensibilul, sentimentul, cu tot aportul unor spirite admirate azi ca precursori, n'au avut o prea mare desvoltare. Numai de un secol poezia a încercat să fie tradusă prin inimă, deoarece poezia filozofică a fost mai mult respectată decât iubită și decât, mai ales, practicată. Incepând cu V. Hugo, ea a urmărit dealtfel două drumuri opuse: aluziuni sau sugestiuni misterioase sau credința în vechea tradiție didactică. In cel dintâiu caz poezia n'are alt scop, decât frumuseța evocatoare; în al doilea, ea este slujitoarea teoriilor. După multe încercări se poate stabili că materia cea mai vie pentru poezie, este o filozofie care interesează în mod direct sentimentele omenești, încredere ori pesimism, bucurie sau tristețe. Intr'un cuvânt adevărata poezie filozofică este, în sensul ei larg un fel de poesie religioasă.

Iată ce a voit să realizeze Joseph Mèlon în opera lui. Versurile lui cântă, sub diferite forme, utilitatea lumei imperfecte, pentru a prepara perfecțiunea ideală. Supunere în fața legilor divine, cari cer deodată multe morți și multe existențe, sanctificare a lucrurilor dureroase și efemere, acestea sunt temele lui favorite. Una din cele dintâi culegeri poartă inspirația suferinței păgâne și suferinței creștine. In acest scop, cuvântul vag capătă o semnificare precisă și bogată. Nici un alt poet n'a cântat mai bine, (»Soleils reviendront«) triumful eternității asupra timpului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prin stilul și ispirația lui, Joseph Mélon este în tot cazul mai mult decât un romantic, în sensul cel mai bun al cuvântului, este un simbolist.

Apropiat prin virtuozitate formală de Alfred de Vigny, Joseph Mélon rămâne, după părerea lui André Thérive, o personalitate dublă: un poet al inspirației înalte, care a corespuns unui ideal artistic și un poet mai familiar, o glorie didactică.

*

Organizațiunile profesionale trebue să stea departe de politică. Uniunea sindicatelor din Cluj afiliată Internaționalei din Amsterdam, își mută sediul la București, unde întemeiază confederația generală a muncii, după modelul celei franceze.

Dreptul muncitorilor ca și al patronilor de a se organiza în sindicate profesionale, este un drept câștigat, care numai poate fi tăgăduit.

După legea Missir (1902) după legea dlui Orleanu (1909) și după legea de organizare a creditului și asigurărilor muncitorești (1912), nu se mai putea tăgădui dreptul muncitorilor de a se organiza în sindicate profesionale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In sfârșit, legea sindicatelor profesionale din 1921 garantează persoanelor ce exercită aceeași profesiune, dreptul de liberă asociere, fără a mai avea nevoe de vre-o autorizare prealabilă și în acelaș timp reglementează obținerea personalității juridice. Condițiunile de obținerea personalității juridice au fost modificate prin legea Mârzescu (4924) care institue un control permanent al activității acestor asociații, indiferent de scopul ce ele urmăresc.

Pe baza legilor de mai sus s'au organizat sindicatele și s'au întemeiat diferitele federațiuni contopite astăzi în Confederațiunea generală a Muncii.

Pentruca această Confederație să-și poată atinge scopul, trebue să se ție cât mai departe de luptele politice. Imixtiunea politicei în mișcarea muncitorească n'a făcut decât să deservească pe muncitori ajutând doar ascensiunea câtorva, spre situațiuni nesperate.

Câți negustori veniți cu boccelele din Galiția ori Constantinopol, au ajuns astăzi la noi traficanți de democrație cu salarii princiare și cu proprietăți de milioane!

Dacă acești negustori de mărunțișuri democratice n'ar împuia capul muncitorului cu fantazii ideologice, desigur că muncitorimea ducând lupta numai pe terenul economic, muncind intens — ar ajunge mai repede la o stare înfloritoare.

Dealtfel, sindicaliștii puri, au condamnat totdeauna amestecul politicei în mișcarea muncitorească (L8on Jouhaus în Le syndicalisme et la C. G. T.) și în acest scop congresul dela Limoges (1895) a casat Confederația generală a Muncii (Confédération générale du travail C. G. T.).

»Jaurès și Vaillant — scrie d. Dubreuil pătrunzând sensul profund al acțiunei muncitorești și necesitatea autonomiei ei complecte, au fost considerați eretici de către socialiști. Astăzi se pare că nimeni dintre aceștia, nu-i mai urmează; iar în locul lor s'a instalat un fel de demimond socialist, care se servește de clasa muncitorească ca de trambulină, menită să-i ridice până la cele mai înalte funcțiuni în Stat (L'Information sociale — Decemvrie 1922).

Avis social democraților noștri, cari și-au întrodus agenți de legătură, în comitetul de conducere al Confederației generale a muncii, din România.

Romanian Central University Library Cluj

La congresul corporativ din Tours C. G. T. învită organizațiunile muncitorești, să se ție departe de orice acțiune politică.

Tot d. Dubreuil scrie: Sindicalismul nu este socialist, cel puțin în sens doctrinar și politic.

Muncitorii își îndreaptă acțiunea lor în domeniul economic, fără să știe că este socialistă, și fără să caute o concordanță cu mijloacele și scopurile socialismului politic.

Confederația generală a muncii, deveni un organism puternic, agresiv, totdeauna gata de luptă contra Statului și contra patronatului scrie d. Antoine de Tarlé (Revue des deux Mondes 1925.)

In anul 1920, intrând in funcțiune comitetul executiv al internaționalei a III-a (de fapt partidul comunist rus), se produce separația de Amsterdam, și organizațiile muncitorești sunt invitate să se supună internaționalei comuniste.

Confederația generală a muncii (C. G. T.) simțindu-se amenințată direct, luă contraofensiva. Iar congresul din Lille, alianța cu partidul comunist.

Acest partid, a creiat Confederația generală a muncii unitară (C. G. T. U.) în Decemvrie 1921, — după un congres

ținut la Paris — ai cărei emisari în România sunt conducătorii sindicatelor unitare.

Cu toată doctrina afișată D. G. T. a urmărit totdeauna scopuri politice. Astfel sindicalismul a intervenit adese pe lângă guvernul francez, în chestiuni care nici pe departe, nu privesc interesele muncitorilor; a protestat contra aplicării planului Dawes, etc. Aceste preocupări au deturnat întrucâtva federația franceză dela opera de îmbunătățire a condițiilor de viață ale muncitorilor.

»Absorbită în luptă C. G. T. n'a înțeles — scrie d. Antoine de Tarlé — că rolul sindicatului nu este să servească numai interesele imediate ale aderenților săi, ci să contribue la prosperitatea industriei căreia îi aparține. Ea nu poate face mai mari servicii muncitorilor, decât demonstrându-le conexitatea intereselor lor particulare cu ale profesiunei, ale proletariatului și ale țării,

Rămâne de văzut, cum vor înțelege întemeietorii Confederației generale a Muncii din România, interesele muncitorimei și ale asociației pe care au creat-o. C. A.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*

Țara aurului și a comorilor. Intr'o lucrare de curând apărută, d. dr. Coriolan Petranu, profesor de istoria artelor la universitatea din Cluj, publică o serie de date asupra bogățiilor artistice ale Transilvaniei, care din cele mai vechi timpuri a fost țara aurului și a comorilor.

Despre bogăția acestui ținut istoria are multe pagini.

Sf. Bernard numește Ardealul »țara aurului«, Benkő relatează că la Abrud un țăran a găsit un bulgăre de aur în valoare de 1600 galbeni. In 1591 s'a găsit un bulgăre de aur în formă de coif, în valoare de 800 galbeni' La muzeele de istorie naturală din Viena și Graz cei mai mari bulgări de aur sunt din Transilvania.

In afară de legendele păstrate în popor, există și păreri emise de specialiști, că Dariu ar fi început răsboiul cu Sciții din cauza minelor de aur din Transilvania și tot astfel că Grecii au avut relațiunii comerciale cu Ardealul tot din cauza aurului.

Tot aurul ar fi atras pe Romani în Dacia.

D. Petranu ne arată că nu numai bogăția în aur, dar și cea artistică a Transilvaniei este lăudată.

Arta preistorică a lăsat aci urme numeroase.

Epoca neolitică şi a bronzului în această provincie a dat dovezi de o desvoltată artă cu caracter local.

După Hoernes, dintre toate ţările citra-egeice, Banatul de astăzi merită premiul în ce priveşte ceramica din epoca bronzului. Dacia nu a fost lipsită de comori de artă înainte de stăpânirea romană. O parte a comorilor lui Decebal este reprezentată într'un relief al columnei lui Traian din Roma; ele constau din obiecte de artă industrială de o înaintată tehnică. Stăpânirea romană a lăsat în Transilvania foarte multe rămăşiţe culturale şi artistice de o mare importanţă pentru noi.

Epoca migraţiunei popoarelor în Transilvania şi Banat a lăsat monumente de artă şi argint unice, cum sunt tezaurele dela Sân Nicolaul mare, Şimleul Silvaniei, Cioara, Apahida. Primele secole ale dominaţiunei maghiare dacă au lăsat prea puţine urme artistice, ele devin mai numeroase după colonizarea saşilor. Sub Ludovic cel Mare începe o înflorire a aurăriei în a doua jumătate a secolului al XIV, care a lăsat opere de artă remarcabilă, nu numai din punctul de vedere al provinciei, ci şi dintr'unul mai general, de exemplu lucrările fraţilor Martin şi Gheorghe din Cluj.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ludovic cel Mare ridică comerţul artei industriale prin aceea, că îi deschide în 1379 drum liber spre orient şi occident. Inflorirea artelor industriale continuă în şcoala care urmează şi-şi ajunge apogeul în secolele XVI—XVII. Agrafe, brâuri, cupe, ibricuri, cane, pahare, lavoare, farfurii şi bijuterii de aur şi argint s'au fabricat în mare număr şi cu o varietate extraordinară; ele erau răspândite dela familiile princiare până la familiile burgheze, în catedrală şi în bisericile dela ţară.

La Cluj cunoaştem, în două secole patru sute de giuvaergii; la Sibiu, în zece ani nouăzeci de giuvaergii. In afară de aceste două centre, Braşovul, Sighişoara şi Alba-Iulia au o viaţă artistică înfloritoare. Bogăţia în aurărie se constată din numeroase testamente, foi de zestre, inventare. Gavril Bethlen avea, spre pildă 450 pahare de aur şi alte metale. Mihail Apaffy a lăsat cincizeci de lăzi cu comori de artă industrială. Comorile ce le-a adus din Ardeal Costalde au ocupat cincizeci de camioane.

Cauzele acestei înfloriri a artei industriale şi aurăriei sunt multiple; în afară de bogăţiile în metale preţioase a provinciei, iscusinţa meseriaşilor saşi, iubirea luxului, bunăstarea şi hărnicia faimoasă a ardelenilor, cauze practice cum este recompensarea

serviciilor aduse prin daruri care formau o avere sigură în caz de nevoe, ușor de transportat și de topit pentru a bate monede.

Ca argument istoric se poate aduce separarea și independența Ardealului, dela 1542 până la 1690, ca principat, după ce mai înainte, prin uniunea dela 1437 se întărise ideea separatismului. Această separare de Ungaria a creiat o viață politică intelectuală și artistică ardeleană, în care artiștii sași au avut partea principală. Din timpurile cele mai vechi smalțul combinat cu filigrame este considerat ca »smalț ardelean« intrebuințând numai motive vegetale. Deși în ultimele decenii ale secolului trecut s'au adus dovezi că acesta nu este o invenție a artei ardelene, totuși el formează o notă caracteristică a au răriei ardelene și a fost în Ardeal mai răspândit ca oriunde.

Și cu toate acestea, din comorile de artă ale trecutului Ardealul nu mai are aproape nimic, fiindcă cele mai multe au fost distruse s'au înstrăinate. Ceeace vedem astăzi în muzeele ardelene nu poate oferi decât o prea palidă icoană a bogăției artistice. Comorile de metal prețios au fost sfărâmate sau topite pentru a fi transformate în monedă, iar celelalte bogății au dispărut cu timpul luând alte drumuri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IN LOC DE CRONICĂ.

Drepturile studiului religiei în licee și noua reformă a învățământului. Proiectul dlui ministru al instrucției privitor la reforma învățământului secundar, de care ne ocupăm și în primul nostru articol, a deșteptat și preocuparea altora asupra problemei învățământului religios din școlile secundare,

Dintr'un articol publicat în gazeta «Cuvântul», cu titlul pus în fruntea acestor șire și iscălit de *preotul Valeri Iordăchescu*, profesor Iași — spicuim și noi cele de mai jos, remarcând argumentația corectă și serioasă, în favorul tezei studiului religiunii.

«Sentimentul religios, obiectivul studiului religiei — este un produs natural și spontan al sufletului omenesc, răsărind din adâncimile lui cu o necesitate ineluctabilă; el este susceptibil de a fi cultivat și dirijat, într'o direcție sau alta, bună sau rea. In nici un caz tendința de a-l extirpa, nu poate fi recomandabilă, întru cât ca orice putere naturală el nu poate suferi comprimarea distrugătoare, fără să reacționeze prin explosiuni, care poartă în ele puterea nimicitoare a elementelor naturii.

Și în definitiv, care poate fi rațiunea mărturisită ori nu a acestei tentative de a se înăbuși această neprețuită bogăție sufletească, pe care natura a așezat-o în straturile cele mai profunde ale sufletului omenesc? De unde dorința de a secătui acest nesfârșit tezaur de energie sufletească, pus cu atâta dărnicie de către Providență în sufletele noastre, ca o compensație pentru toată nimicinicia și mărginirea plăpândei noastre naturi omenești?

Nu se poate da altă explicație pornirei acestia, decât dorința de a se imprima sufletelor o formațiune determinată de o concepție despre lume și viață, care nu se armonizează cu suggestiunile sentimentului religios.

u contest, că o concepțiune elaborată prin reflexie, n'ar avea dreptul să prelucreze și să fasoneze în mod critic, materialul brut pe care ni-l înfățișează psihologia sentimentului religios

Dar în acest caz, să avem iertare, noi n'avem nici un motiv să ne 'nclinăm fără rezerve în fața unei anumite concepțiuni, care pare dominantă în culturu noastră și care în construcția sa, ori face abstracție total de realitatea și valoarea acestui sentiment, ori îl mutilează pur și simplu.

Să ni se îngăduе această rezervă, că cu atât mai mult, cu cât această modă culturală a început de mult să fie părăsită de o bună parte din lumea gânditoare a țărilor apusene.

Și dacă e vorba de o concepție, apoi și religia în sine, oricare ar fi ca, sub anumită latură privită, nu este de cât o concepție, o încercare de explicare a lumii și a vieții, având însă nedisculata superioritate, că chiar în

BCU Cluj / Central University Library Cluj

forma ei cea mai rudimentară, ține seamă de datele sentimentului religios a experienții religioase...

Doctrina în religie, concepția despre viață și lume, este rezultatul acțiunii exercitate de elementul intelectual asupra întregului complex psihic religios.

Recunoscând deci dreptul unei concepții de a controla critic și de a aprecia materialul brut înfățișat nouă de sentimentul religios, n'avem nici o rațiune, să preferim pe aceea, care ignorează ori mutilează acest material, ci pe aceia, care se inspiră dela această incontestabilă realitate psihică.

Ori tocmai această operație o îndeplinește în genere religia. Ea elaborează reflexsiv ceiace sentimentul religios produce în mod spontan.

...Religia creștină în doctrina sa, în concepția sa despre lume și viață, oferă în plus cea mai puternică garanție în faptul revelațiunii.

Dar și independent de această garanție, care nu este pe placul multora, concepția creștină, evident bine cunoscută și bine înțeleasă, poate răspunde cu succes nu numai nevoilor naturale ale inimii omenești, nu numai nevoilor imperioase ale vieții sociale, dar și celor mai pretențioase necesități critice ale minții cultivate și gânditoare

In orice caz, unei concepțiuni care ar tinde la nimicirea sentimentului religios, biserica creștină are dreptul să opue concepția și doctrina sa, care este o prelungire naturală a acestui sentiment.

Biserica zic, are acest drept și ține cu ultima tărie, ca el să fie respectat în școală. Pentruce?

Pentrucă în concepția sa, prin doctrina sa Biserica afirmă un adevăr metafizic; prin acest adevăr satisface o trebuință a sufletelor, aducând o ancorare puternică de liniște și încredere, în sbuciumul chinuitor al sufletului omenesc bântuit de patima scepticismului în gândire, a pesimismului în simțire și a nihilismului în acțiune.

Pentrucă ea este perfect conștientă, că sentimentul religios nu numai că este un fenomen natural, dar că cultivat prin religie el este de o necontestată utilitate individului și societății; că nimicirea ori neglijarea acestei bogății sufletești pe lângă că însemnează o mutilare a sufletului omenesc, pe care nimeni n'are dreptul s'o săvârșească, dar ar produce o reacțiune anormală a acestei puteri, printr'o revărsare torențială a superstiții, care în mod fatal va invada sufletele, primejduindu-le sănătatea morală și amenințând ordinea socială; pentru că ea este depozitara unei doctrine pe care are dreptul și datoria să o predice oriunde și deci în școală; pentrucă ea având răspunderea educației poporului românesc, nu poate fi impedecată de a'și îndeplini această datorie în locul și timpul cel mai indicat, în școală; pentrucă ea apreciază, că cel mai bun remediu al crizei morale care ne bântue, este implântarea în conștiinți a concepției creștine; pentrucă disciplina religioasă și morală pe care învățământul religiei o imprimă generațiilor tinere ale neamului nostru, pe lângă că nu contrastează întru nimic cu cultura modernă, pe care Biserica o apreciază și stimează, dar garantează în suflete respectul sentimentului național, temelia Statului...

...Nu ignorăm, că sunt țări, care au scos din școlile publice învățământul religios; dar să nu se uite, că pricina n'a fost decât neînțelegeri de ordin politic între Stat și Biserică... să nu se uite deasemenea, că în acele țări Biserica prin școlile sale proprii atrăgând o foarte mare parte din popu-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lația școlară și exercitând prin elemente perfect pregătite o înrâurire în familii, rezultatul dezastruos din punct de vedere moral, care r fi trebuit să urmeze a fost înlăturat.

Și venind vorba de țări streine care au scos din școlile publice învățământul religiei să nu uităm două lucruri:

1. Toată această politică școlară a fost înfăptuită de partidele politice de extremă stângă și numai cine vede în politica aceasta extremistă, evoluția fatală a societăților omenești poate subscri la toate metodele ei. Pentru cine admite însă că revoluția se realizează și în zigzag exemplele acestea nu sunt hotărâtoare.

2. Că experiență recentă a două țări: Italia și Germania, poate să ne slujească de învățământ în această materie, dacă condițiile noastre proprii de viață nu sunt suficiente, casă ne inspire soluții la nevoile noastre sufletești.

Univ. Cluj / Central University Library Cluj

Germania prin constituția dela Weimar, alcătuită sub presiunea forțelor revoluționar-comuniste, a înființat pentru întreg imperiu un învățământ unitar și laic, cu excluderea învățământului religios. Care-i rezultatul? Această dispoziție, deși constituțională a provocat o reacțiune atât de puternică din partea bisericilor și a părinților, încât articolul respectiv din constituția germană a rămas literă moartă iar școala germană a redevenit școală confesională cu respectarea complectă a învățământului religios (Vezi: «La Religion dans L'Allemane d'aujourd'hui» de Raoul Patry).

In Italia, Ministrul Instrucției Gentile, prin o circulară a sa din 1923 asupra învățământului religios scrie: „Pentru noi învățământul religios este principalul fundament al sistemului de educație publică și a întregei restaurări a spiritului italian. Religiunea are o importanță formatoare de primul ordin în spiritul copiilor».

Prin decretul regal din 1 Octomvrie 1923, religia devine învățământ obligatoriu în toate școlile primare iar prin un decret din 30 Aprilie 1924 s'a acordat dreptul religiei in toate liceele de stat. (Vezi «Nouvelles religieures», No. 9 din 1 Mai 1926).

Poate nu-i fără interes a adăoga, declarația făcută de Mussolini la Vicența în 24 Septemvrie 1924 după eșirea din biserică, pentru a caracteriza spiritul ce domină în Italia în privința religioasă.

»Am intrat în biserică zice Mussoiini și am îngenunchiat la Altar, nu pentru a aduce un omagiu exterior religiunei statului. ei din convingere intimă, căci eu cred, că un popor nu poate ajunge mare, puternic și conștient de destinul său, dacă nu practică religia, dacă nu consideră religia ca un element esențial al vieței sale private și publice«. (Ibidem).

Iată limbajul ținut într'o țară, în care biserica nu este instituție de stat iată dispoziții școlare în țări de o cultură mai veche de cât a noastră. Cum să nu rămâi cel puțin nedumerit, când printr'o lege de stat se garantează bisericii învățământul religios obligator în toate școlile publice și particulare iar prin altă lege, se face acest învățământ iluzoriu, aruncându-l cu dispreț în cursul inferior?

A sentimentul, că creindu-se acestui învățământ o situație precară, nu se face aceasta din considerația, că natura lui extrem de delicată, reclamă puteri serios selecționate, care în parte lipsesc, ci că mare parte din lumea noastră intelectuaiă, este stăpânită de prejudecata, că religia în sine n'are ce oferi unei conștiinți cultivate. Așa se și explică, pentruce în

proectul de lege actual religia este prevăzută ca obiect de studiu numai în cursul inferior, când copilul are în școală un rol mai mult receptiv. Biserica însă, apreciază că studiul religiei, implicând cele mai profunde și mai delicate probleme ale culturii și conștiinței omenești, nu poate fi făcut serios și temeinic de cât în cursul superior, când desvoltarea mintală a elevilor permite pătrunderea acestor probleme. Chiar dacă în religie cineva n'ar vedea de cât o simplă concepție despre lume, ca oricare alta, ea totuși are dreptul, să se afirme și să se propue elevilor în cursul superior.

Ca să nu se răpească bisericei umilindu-o, dreptul de a'și afirma doctrina, în care ea crede și pe care o ia în serios și să nu se lipsească generațiile tinere de acest gen de cunoștinți, care alimentează necurmat cele mai înalte idealuri; să nu se răpească generațiilor tinere această incomparabilă putere educativă, care dă fermitate gândirei, ferind-o de boala paralizantă a scepticismului. dă directivă voinții, diriguind-o spre virtute și inspiră inimii cele mai nobile simțiri.

Avem o supremă datorie, umanitară, creștină și națională, să scăpăm generația de azi și pe cele viitoare de contagiunea crizei morale de azi. Biserica își are partea sa în această nobilă întreprindere și reclamă stăruitor, să nu fie oprită de a lucra cu mijloacele sale cele mai nimerite, între care este și învățământul religios în toate școlile și în toate clasele.« (x)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Blaj. Tipografia Seminarului teologic greco-catolic.